

INDEX

REFERÈNCIES NORMATIVES GENERALS.....	5
--------------------------------------	---

BLOC -1 / ESO

1. ADEQUACIÓ I SEQÜENCIACIÓ DELS OBJECTIUS GENERALS DE LA MATÈRIA DE RELIGIÓ CATÒLICA A ESO.....	7
1.1. Adequació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica d'Educació Secundària Obligatòria.....	7
1.2. Objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a d'Educació Secundària Obligatòria.....	8
1.3. Seqüenciació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a d'Educació Secundària Obligatòria.....	9
2. INDICADORS D'ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS PLANTEJATS	10
Temporalització dels continguts de la matèria segons el calendari escolar vigent	13
3. SEQÜÈNCIA DE CONTINGUTS PER CURSOS	15
4. MÈTODES PEDAGÒGICS	19
5. DISTRIBUCIÓ ESPAI- TEMPS	23
6. ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ.....	24
7. CRITERIS D'AVALUACIÓ I DE QUALIFICACIÓ	24
7.1. Adequació i seqüència dels criteris d'avaluació	25
7.2. Procediments d'avaluació i criteris de qualificació de l'aprenentatge.....	26
7.3. Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament- aprenentatge.....	28
7.4. Criteris i procediments de recuperació.	29
7.5. Criteris de promoció i de titulació.....	29

8.	ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES	29
9.	ELEMENTS TRANSVERSALS TRACTATS	33
10.	MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS QUE S'UTILITZARAN	34
11.	PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ.	35
12.	ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS	35
13.	CONTRIBUCIÓ A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU	36
13.1.	Contribució específica de la matèria de Religió i Moral Catòlica a l'adquisició i desenvolupament de les competències clau	37
14.	ADAPTACIONS NECESSÀRIES PER ATENDRE L'ALUMNAT AMB NESE.....	42
14.1.	Pla d'actuació	42
14.2.	Criteris per a l'elaboració de les adaptacions curriculars.....	43
14.3.	Mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius	43

BLOC -2 / BATXILLERAT

15.	ADEQUACIÓ I SEQÜENCIACIÓ DELS OBJECTIUS GENERALS DE LA MATÈRIA DE RELIGIÓ CATÒLICA A BATXILLERAT	44
15.1.	Adequació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a Batxillerat.....	44
15.2.	Objectius generals de la matèria de Religió i Moral Catòlica a Batxillerat.....	45
15.3.	Formulació dels objectius generals de la matèria a Batxillerat en aquesta programació docent, atenent al resultat de les experiències d'ensenyament-aprenentatge.....	46
15.4.	Seqüenciació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a Batxillerat.....	51
16.	INDICADORS D'ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS PLANTEJATS	53

16.1.	Temporalització dels continguts de la matèria segons el calendari escolar vigent	56
17.	SEQÜÈNCIA DE CONTINGUTS PER CURSOS	58
17.1.	Seqüència de continguts del primer curs de Batxillerat	58
17.2.	Seqüència de continguts del segon curs de Batxillerat	62
18.	MÈTODES PEDAGÒGICS	65
19.	DISTRIBUCIÓ ESPAI- TEMPS	69
20.	ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ	70
21.	CRITERIS D'AVALUACIÓ I DE QUALIFICACIÓ	70
21.1.	Adequació i seqüència dels criteris d'avaluació	71
21.2.	Procediments d'avaluació i criteris de qualificació de l'aprenentatge	71
21.3.	Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge	72
21.4.	Criteris i procediments de recuperació.	73
21.5.	Criteris de promoció i de titulació	73
22.	ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES	73
23.	ELEMENTS TRANSVERSALS TRACTATS	78
24.	MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS QUE S'UTILITZARAN	79
25.	PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ.	80
26.	ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS	80
27.	CONTRIBUCIÓ A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU	80
27.1.	Contribució específica de la matèria de religió i moral catòlica a l'adquisició i desenvolupament de les competències clau	82
28.	ADAPTACIONS NECESSÀRIES PER ATENDRE L'ALUMNAT AMB NESE	87
28.1.	Pla d'actuació	87
28.2.	Criteris per a l'elaboració de les adaptacions curriculars	88

28.3. Mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius	88
29. INDICADORS D'ASSOLIMENT EN EL SEGUIMENT DE LA PROGRAMACIÓ DIDÀCTICA.....	88
30. PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA	91

En aquest document es desenvolupa, completa, adequada i concreta el currículum de la matèria de Religió i Moral Catòlica a l'ESO. Aquesta programació docent forma part de la concreció curricular del centre, amb la qual guarda coherència.

S'ha tingut present en aquesta Programació l'adequació a les característiques i el coneixement de l'alumnat, incorporant una prova prèvia de nivell i també una avaluació inicial dels alumnes, per tal fonamentar l'adopció de decisions relatives als continguts i competències, tal com s'exposa, a l'article 8 de l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 sobre les mesures d'atenció a la diversitat de les característiques dels alumnes de l'educació secundària a les Illes Balears. Igualment s'ha posat especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

REFERÈNCIES NORMATIVES GENERALS

Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació, modificada per la Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa. (BOE 10/12/2013, núm. 295)

Decret 120/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic dels instituts d'educació secundària. (BOIB 05/10/2002, núm. 120) (Art.. 73)

Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. (BOIB 16/05/2015, núm.73) (Art.. 29)

Decret 29/2016 de 20 de maig, pel qual es modifica el Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (BOIB 21/05/2016 núm. 64)

Resolució de 11 de febrero de 2015, de la Dirección General de Evaluación y Cooperación Territorial, por la que se publica el currículo de la enseñanza de Religión Católica de la Educación Primaria y de la Educación Secundaria Obligatoria (BOE 31/7/2015 núm. 182)

Resolució de 14 de març de 2016, de la Direcció General de Evaluació y Cooperació Territorial, per la que se publican los currículos de la materia de Religión Islámica en Educación Secundaria Obligatoria y Bachillerato (BOE 18/3/16 núm. 67)

Correcció de errors de la Resolució de 11 de febrer de 2015, de la Direcció General de Evaluació y Cooperació Territorial, per la que se publica el currículum de la ensenyanza de Religión Católica de la Educación Primaria y de la Educación Secundaria Obligatoria (BOE 31/7/2015 núm. 182)

Correcció de errors de la Orden ECD/3509/2003, de 15 de desembre, per la que se establecen los currículos (opció confesional catòlica) correspondientes a la Educación Primaria, Educación Secundaria Obligatoria y Bachillerato, y de las enseñanzas de Religión Católica en la Educación Infantil (BOE 29/12/2003 núm. 311)

REFERENCIES NORMATIVES COMPLEMENTÀRIES

Resolució de 23 de juliol de 2015, de la Direcció General de Evaluació y Cooperació Territorial, per la que se publica el currículum de la materia Religión Evangélica en Educación Secundaria Obligatoria (BOE 30/7/2015 núm. 181)

Orden de 11 de enero de 1996 por la que se dispone la publicación de los currículos de Enseñanza Religiosa Islámica, correspondientes a Educación Primaria, Educación Secundaria Obligatoria y Bachillerato (BOE 18/1/1996 núm. 16)

Orden de 28 de junio de 1993 por la que se dispone la publicación de los currículos de Enseñanza Religiosa Evangélica, correspondientes a Educación Primaria, Educación Secundaria Obligatoria y Bachillerato (BOE 6/7/1993 núm. 169)

BLOC-1 / ESO

1. ADEQUACIÓ I SEQÜENCIACIÓ DELS OBJECTIUS GENERALS DE LA MATÈRIA DE RELIGIÓ CATÒLICA A ESO.

1.1. Adequació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica d'Educació Secundària Obligatòria.

La matèria de Religió i Moral Catòlica es fonamenta en les exigències que comporta desenvolupar, a l'escola, l'educació integral i l'aplicació d'uns drets expressats en la Declaració Universal de Drets Humans (1948, art. 26.3); la Constitució espanyola (1978, art. 27.3); el Pacte Internacional de Drets Humans, Econòmics, Socials i Culturals (1966, art. 13.3); i la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000, art. 10 i 14.3), etc. A més, està garantida per l'acord internacional subscrit entre l'Estat espanyol i l'Estat de la Santa Seu sobre Ensenyament i Assumptes Culturals (3-1-1979).

A la pràctica, el compromisos subscrits en aquests documents i relacionats amb els drets anteriorment exposats, comporten un ensenyament religiós escolar i confessional per aquelles persones que volen exercir el seu dret a una educació integral que garanteixi la guarda i transmissió dels seus valors culturals i de les seves arrels i tradicions religioses. Aquest ensenyament religiós es concreta, en aquesta programació didàctica, en la matèria de Religió i Moral Catòlica, una matèria específica i rigorosament escolar, ordinària per als qui la sol·licitin, equiparable a la resta de les matèries en el rigor, en el plantejament dels seus objectius i continguts, i en la seva significació educativa dins del currículum. Que contribueix a una formació integral i a un ple desenvolupament com a persona dels alumnes que la escolleixen, sigui quina sigui la seva tradició espiritual originària.

La matèria de Religió Catòlica, tal com la Islàmica o l'Evangèlica, és una assignatura opcional curricular de caràcter confessional. La seva identitat es resumeix en les seves «Finalitats Educatives» o «Objectius Generals». Aquests seran la meta i la directriu en el seu disseny i del seu desenvolupament curricular (realització de la programació general de curs, de cada unitat didàctica, i de cada activitat pedagògica).

Els següents «Objectius Generals» de l'Educació Secundària, assenyalen les metes a que conduiran tot curs i tota unitat didàctica en aquesta matèria:

1.2. Objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a d'Educació Secundària Obligatoria.

01. Educar la dimensió transcendent i religiosa, i això partint de l'experiència humana i «des de» i «per a» la vida personal, social, religiosa i mediambiental.
02. Afavorir la maduració i el desenvolupament integral de la personalitat de l'alumnat des d'una educació humanista, religiosa, cristiana i catòlica de qualitat.
03. Facilitar l'elaboració del projecte personal de vida des d'una educació en valors i virtuts humanes, morals, cíviques, democràtiques, religioses i cristianes.
04. Presentar la visió cristiana de la persona i la història des de la realitat quotidiana, des del respecte i en diàleg amb les principals religions, antropologies i cosmovisions contemporànies.
05. Oferir la cultura religiosa i el missatge cristià-catòlic en diàleg amb els testimonis de persones exemplars i els problemes i interrogants del món actual.
06. Educar la dimensió cívica i moral des de l'aplicació de testimonis des de l'aplicació de testimonis de persones exemplars, i d'aquells valors, virtuts i compromisos necessaris per tal de resoldre problemes humans i socials.
07. Desenvolupar una ensenyança aprenentatge de la religió que promogui l'obertura al Misteri, al sentit religiós de la vida, a l'experiència religiosa i a l'educació en la fe.
08. Promoure i desenvolupar les competències necessàries per donar un sentit ple a la vida i elaborar respostes de sentit últim davant de les dificultats més existencials i quotidianes.
09. Educar en la participació social i la pràctica de compromisos solidaris que millorin el medi ambient, les relacions interpersonals i la vida pública. Posant especial èmfasi en especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.
10. Valorar la intel·ligència espiritual per enfortir el món interior de l'alumnat i la seva capacitat d'autoconeixement, acceptació, meditació, relaxació o la pau interior.
11. Afavorir el diàleg i la crítica constructiva entre els missatges religiosos i cristians i l'actual cultura audiovisual, especialment la de la televisió, el cinema i les TIC.

12. Desenvolupar la dimensió humanista i cívica de l'alumnat des de l'ètica universal dels drets humans i la doctrina social de l'Església catòlica.
13. Educar les intel·ligències múltiples, la intuïció i especialment la dimensió emocional per triar i enfortir els millors sentiments, i així ser més feliç amb un mateix, amb Déu, amb els altres i amb la naturalesa.
14. Conèixer la Religió i Moral Catòlica des de les TIC, la investigació, l'aprenentatge cooperatiu i la participació en equips de treball.
15. Oferir un ensenyament integral de la Bíblia, promovent la cultura bíblica i l'aplicació dels seus ensenyaments per ser més feliç en la vida personal i social.

1.3. Seqüenciació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a d'Educació Secundària Obligatòria.

El objectius generals de la matèria son la meta i la directriu en el disseny en el desenvolupament curricular de la matèria de Religió Catòlica a ESO, així com en la seva concreció, seqüenciació i adequació en cada cicle, nivell i grup de la programació general de cada curs, així com de cada unitat didàctica i activitat pedagògica.

Des d'aquesta directriu es planteja la seqüenciació dels objectius al llarg de la ESO com a concreció del desenvolupament de la competència lingüística de l'alumne i de la seva capacitat de aprendre a aprendre, mitjançant adquisició de destreses vinculades amb la seva disposició al raonament i al diàleg. Dotant-lo d'aquesta manera de la competència adequada per tal de fer ús del llenguatge religiós en els àmbits culturals creients i no creients contemporanis, especialment en de la religió i moral catòlica. I, per extensió, en qualsevol altre àmbit de la vida quotidiana en un entorn geopolític marcat per la mobilitat creixent de la població en el planeta i el contacte freqüent entre diversitat de cultures a través dels diferents mitjans de comunicació.

La seqüenciació dels objectius a ESO queda reflexada de la manera següent:

PRIMER CICLE

3ESO

EN EL NIVELL DE COMPETÈNCIA DEL LLENGUATGE RELIGIÓS ASSIMILAT AL D'UNA LLENGUA EXTRANGERA EN EL NIVELL B1

Contextualitzar, comprendre i ser capaç de presentar els punts principals de textos religiosos, quan son clars i han estat transmesos en llenguatge planer, si tracten sobre

qüestions que són conegudes ja sigui en escenaris d'estudi o d'oci. Saber com afrontar, i afrontar, la major part de les situacions que poden sorgir durant un viatge per llocs on els creients d'una tradició religiosa concreta són majoria. Saber produir, i produir, textos senzills i coherents sobre temes religiosos que són familiars o en els que un pot trobar un interès personal. Saber descriure, i descriure, experiències, esdeveniments i desitjos interiors relacionats amb la dimensió íntima de la interioritat de la persona. Saber justificar, i justificar breument les opinions o explicar els projectes individuals o col·lectius més significatius en l'àmbit religiós contemporani.

ES DESENVOLUPARAN ELS OBJECTIUS 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15

SEGON CICLE

4ESO

EN EL NIVELL DE COMPETÈNCIA DEL LLENGUATGE RELIGIÓS ASSIMILAT AL D'UNA LLENGUA EXTRANGERA EN EL NIVELL B2

Contextualitzar, comprendre i ser capaç d'abordar textos complexos que tracten tant de temes concrets com abstractes, fins i tot si són caràcter teològic, sempre que es trobin dintre del propi entorn cultural i de la tradició religiosa pròpia. Saber com mantenir, i mantenir relació amb creients d'altres tradicions espirituals o opcions no creients, amb un grau suficient de fluïdesa i naturalitat, de manera que la comunicació es realitzi sense esforç per part dels interlocutors. Saber produir, i produir textos clars i detallats sobre temes diversos de les diferents religions o dels àmbits no creients, especialment de la religió i moral catòlica. Saber defensar, i defensar un punt de vista concret, especialment de la religió i moral catòlica, sobre temes generals relacionats amb les diferents opcions, dintre i fora de les tradicions religioses, indicant els pros i els contres de les diferents perspectives.

ES DESENVOLUPARAN ELS OBJECTIUS 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15

2. INDICADORS D'ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS PLANTEJATS

OB 01. L'alumne integra la dimensió transcendent i religiosa, i això partint de l'experiència humana «des de» i «per a» la vida personal, social, espiritual i mediambiental. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de

violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 02. L'alumne desenvolupa la maduració i el desenvolupament integral de la personalitat des d'una educació humanista, religiosa, cristiana i catòlica de qualitat. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 03. L'alumne orienta l'elaboració del projecte personal de vida des d'una educació en valors i virtuts humanes, morals, cíviques, democràtiques, religioses i cristianes. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 04. L'alumne contextualitza la visió cristiana de la persona i la història des de la realitat quotidiana, des del respecte i en diàleg amb les principals religions, antropologies i cosmovisions contemporànies. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 05. L'alumne aplica la cultura religiosa i el missatge cristià-catòlic en el diàleg amb els testimonis de persones exemplars i els problemes i interrogants del món actual. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 06. L'alumne pren consciència de la seva dimensió cívica i moral des de l'aplicació de testimonis de persones exemplars, i d'aquells valors, virtuts i compromisos necessaris per tal de resoldre problemes humans i socials. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere,

de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 07. L'alumne fa servir l'experiència d'ensenyança-aprenentatge de la religió per promoure l'obertura al Misteri, al sentit religiós de la vida, a l'experiència religiosa i a l'educació en la fe. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 08. L'alumne usa i desenvolupa les competències necessàries per donar un sentit ple a la vida i elaborar respostes de sentit últim davant de les dificultats més existencials i quotidianes.

OB 09. L'alumne escull participar en la societat a través de la pràctica de compromisos solidaris que milloren el medi ambient, les relacions interpersonals i la vida pública. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 10. L'alumne aplica la intel·ligència espiritual per enfortir el seu món interior i la seva capacitat d'autoconeixement, acceptació, meditació, relaxació, serenor i pau interior. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 11. L'alumne afavoreix el diàleg i la crítica constructiva entre els missatges religiosos i cristians i els missatges de l'actual cultura audiovisual, especialment la de la televisió, el cinema i les TIC. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 12. L'alumne investiga la dimensió humanista i cívica des de l'ètica universal dels drets humans i la doctrina social de l'Església catòlica. Posant especial èmfasi en el

desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 13. L'alumne pren consciència de les seves pròpies capacitats, relacionades amb les intel·ligències múltiples, la intuïció i especialment la dimensió emocional per triar i enfortir els millors sentiments, i així ser més feliç amb un mateix, amb Déu, amb els altres i amb la naturalesa. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 14. L'alumne opera la matèria la Religió i Moral Catòlica des de les TIC, la investigació, l'aprenentatge cooperatiu i la participació en equips de treball. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

OB 15. L'alumne s'orienta dintre d'un aprenentatge integral de la Bíblia, apreciament la cultura bíblica i l'aplicació dels seus ensenyaments per ser més feliç en la vida personal i social. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

Temporalització dels continguts de la matèria segons el calendari escolar vigent

En la presentació de cada unitat didàctica dins de la proposta de programació didàctica del professorat, es poden consultar els blocs als quals pertany la unitat, així com els continguts, els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge del currículum, que inclou, concreta i desenvolupa.

La integració de tots els continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge i la seva distribució, han estat desenvolupats segons el currículum de Religió Catòlica (2015).

PRIMER CICLE

Les unitats de la matèria de Religió Catòlica de 3r d'Educació Secundària i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han organitzat i seqüenciat en funció dels següents criteris:

Els blocs de continguts del currículum de Religió catòlica (2015):

Bloc 1. El sentit religiós de l'home.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història.

Bloc 3. Jesús: s'acompleix la Història de la Salvació.

Bloc 4. Permanència de Jesús en la història: l'Església.

AVALUACIÓ PRIMERA

UNITAT 1: L'obertura a la dimensió transcendent: quan una persona vol trobar la divinitat [BLOC 1]

UNITAT 2: La felicitat en el cristianisme: motius d'esperança i signes de justícia [BLOC 1]

AVALUACIÓ SEGONA

UNITAT 3: Sagraments1: El valor dels signes sagrats: ritus de dignitat i de perdó en el cristianisme i en l'Església [BLOC 4]

UNITAT 4: Sagraments2: El valor dels signes sagrats: ritus pel servei i la lluita en el cristianisme i en l'Església [BLOC 4]

AVALUACIÓ TERCERA

UNITAT 5: La moral de Jesús de Natzaret: el compromís per una vida digna [BLOC 3]

UNITAT 6: Jesús de Natzaret i la societat global: la justícia, la solidaritat i la compassió. El lligam de les comunitats arreu del món amb el vincle de la comunió [BLOC 4]

QUART EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

Les unitats de la matèria de Religió Catòlica de 4t d'Educació Secundària i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han organitzat i seqüenciat en funció dels següents criteris:

Els blocs de continguts del currículum de Religió catòlica (2015):

Bloc 1. El sentit religiós de l'home.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història.

Bloc 3. Jesús: s'acompleix la Història de la Salvació.

Bloc 4. Permanència de Jesús en la història: l'Església.

AVALUACIÓ PRIMERA

UNITAT 1: Les grans religions actuals: la seva pretensió d'universalitat. El significat de la catolicitat [BLOC 1]

UNITAT 2: L'experiència religiosa: la dimensió de revelació. La fidelitat a l'evangeli i a la Tradició en l'Església [BLOC 1]

AVALUACIÓ SEGONA

UNITAT 3: La divinitat i la història: la institucionalització i l'aparició del funcionariat religiós. Jerarquia i servei dintre de la comunitat creient cristiana [BLOC 2]

UNITAT 4: Jesús de Natzaret: la reflexió ètica a partir del seu missatge. Doctrina social de l'Església en el segle XXI [BLOC 3]

AVALUACIÓ TERCERA

UNITAT 5: Jesús de Natzaret: l'exigència d'un compromís per la justícia i la llibertat [BLOC 4]

UNITAT 6: Jesús de Natzaret i la seva visió de la sexualitat: judaisme. Cristianisme i moral catòlica [BLOC 4]

3. SEQÜÈNCIA DE CONTINGUTS PER CURSOS

Les unitats de la matèria de Religió i Moral Catòlica de 3r d'Educació Secundària i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han seqüenciat i organitzat en funció dels següents criteris:

Els blocs de continguts del currículum de Religió Catòlica (2015).

Bloc 1. El sentit religiós de l'home.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història.

Bloc 3. Jesucrist, compliment de la història de la Salvació.

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església.

CONTINGUTS	Criteris d'avaluació	Estàndards d'aprenentatge avaluables
------------	----------------------	---

Bloc 1. El sentit religiós de l'home

La naturalesa humana desitja l'Infinit.	1. Reconèixer el desig de plenitud que té la persona.	1.1 Expressa i comparteix en grup situacions o circumstàncies en les que reconeix l'exigència humana de felicitat i plenitud.
La recerca de sentit en l'experiència de la malaltia, la	2. Comparar raonadament diferents respostes enfront de la finitud de l'ésser humà.	2.1 Analitza i valora l'experiència personal enfront de fets bells i dolorosos. 2.2 Selecciona escenes de pel·lícules o documentals que mostren la recerca de

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història

La ruptura de l'home amb Déu pel pecat. El relat bíblic del pecat original.	1. Descobrir que el pecat radica en el rebuig a la intervenció de Déu en la pròpia vida. 2. Distingir la veritat revelada de la vestidura literària en el relat del Gènesi.	1.1 Identifica, analitza i comenta situacions actuals on s'expressa el pecat com a rebuig o suplantació de Déu. 2.1 Analitza el text sagrat diferenciant la veritat revelada de la vestidura literària i recrea un relat de la veritat revelada sobre el pecat original amb llenguatge actual.
--	--	---

Bloc 3. Jesucrist, compliment de la Història de la Salvació

La persona transformada per la trobada amb Jesús.	1. Reconèixer i apreciar que la trobada amb Crist canvia la forma de comprendre el món, la història, la realitat, les persones, etc. 2. Comprendre que la pertinença a Crist comporta una nova forma de comportar-se en la vida.	1.1 Busca i selecciona biografia de conversos. 1.2 Expressa judicis respectuosos sobre la novetat que la trobada amb Crist ha introduït en la forma d'entendre el món, segons les biografies seleccionades. 2.1 Crea i comparteix textos, vídeos clip, curts, per a descriure les conseqüències que en la vida dels cristians ha suposat la trobada amb Crist.
---	---	--

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església

<p>L'Església, lloc de trobada amb Crist.</p> <p>Experiència de plenitud en la trobada amb Crist.</p> <p>L'experiència de fe genera una cultura.</p>	<p>1. Prendre consciència del vincle indissoluble entre la trobada amb Crist i la pertinença a l'Església.</p> <p>2. Valorar críticament l'experiència de plenitud que promet Crist.</p> <p>3. Identificar en la cultura la riquesa i la bellesa que genera la fe.</p>	<p>1.1 Busca, selecciona i presenta justificant l'experiència d'una persona que ha trobat Crist en l'Església.</p> <p>2.1 Escolta testimonis de cristians i debat amb respecte sobre la plenitud de vida que en ells s'expressa.</p> <p>Demostra mitjançant exemples prèviament seleccionats que l'experiència cristiana ha estat generadora de cultura al llarg de la història.</p> <p>3.2 Defensa de forma raonada la influència de la fe en l'art, el pensament, els costums, la salut, l'educació, etc.</p>
--	--	---

Les unitats de la matèria de Religió i Moral Catòlica de 4t d'Educació Secundària i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han seqüenciat i organitzat en funció dels següents criteris:

Els blocs de continguts del currículum de Religió Catòlica (2015).

Bloc 1. El sentit religiós de l'home.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història.

Bloc 3. Jesucrist, compliment de la història de la Salvació.

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església.

CONTINGUTS	Criteris d'avaluació	Estàndards d'aprenentatge avaluable
Bloc 1. El sentit religiós de l'home		

<p>Les religions: recerca del sentit de la vida. Plenitud en l'experiència religiosa: la revelació de Déu en la història.</p>	<p>1. Aprendre i memoritzar els principals trets comuns de les religions. 2. Comparar i distingir la intervenció de Déu en la història dels intents humans de resposta a la recerca de sentit.</p>	<p>1.1 Identifica i classifica els trets principals (ensenyament, comportament i culte) en les religions monoteistes. 1.2 Busca informació i presenta al grup les respostes de les diferents religions a les preguntes de sentit. 2.1 Raona per què la revelació és la plenitud de l'experiència religiosa. 2.2 Analitza i debat les principals diferències entre la revelació de Déu i les religions.</p>
<p>Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història</p>		
<p>La fidelitat de Déu a l'aliança amb l'ésser humà. La figura messiànica del Servent de Déu.</p>	<p>1. Reconèixer i valorar les accions de Déu fidel al llarg de la història. 2. Comparar i apreciar la novetat entre el Messies sofrent i el Messies polític.</p>	<p>1.1 Identifica i aprecia la fidelitat permanent de Déu que troba en la història d'Israel. 1.2 Pren consciència i agraeix els moments de la seva història en els que reconeix la fidelitat de Déu. 2.1 Identifica, classifica i compara els trets del Messies sofrent i el Messies polític. 2.2 S'esforça per comprendre la novetat del Messies sofrent com a criteri de vida.</p>
<p>Bloc 3. Jesucrist, compliment de la Història de la Salvació</p>		
<p>La crida de Jesús a col·laborar amb Ell genera una comunitat.</p>	<p>1. Descobrir la iniciativa de Crist per a formar una comunitat que origina l'Església. 2. Conèixer i apreciar la invitació de Jesús a col·laborar en la seva missió.</p>	<p>1.1 Localitza, selecciona i argumenta en textos evangèlics la crida de Jesús. 2.1 Llegeix de manera comprensiva un evangeli, identifica i descriu la missió salvífica de Jesús. 2.2 Busca i identifica persones que actualitzen avui la missió de Jesús i exposa en grup per què continuen la missió de Jesús.</p>

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església		
<p>La pertinença a Crist en l'Església il·lumina totes les dimensions de l'ésser humà. L'autoritat eclesial al servei de la veritat. La missió del cristià en el món: construir la civilització de l'amor.</p>	<p>1. Descobrir i valorar que Crist genera una forma nova d'usar la raó i la llibertat, i d'expressar l'afectivitat de la persona.</p> <p>2. Distingir que l'autoritat està al servei de la veritat.</p> <p>3. Relacionar la missió del cristià amb la construcció del món.</p>	<p>1.1 Elaborar judicis a partir de testimonis que exemplifiquin una forma nova d'usar la raó i la llibertat i d'expressar l'afectivitat. 1.2 Adquireix l'hàbit de reflexionar buscant el bé davant les eleccions que se li ofereixen. 1.3 És conscient de les diferents formes de viure l'afectivitat i prefereix la que reconeix com a més humana.</p> <p>2.1 Identifica persones que són autoritat en la seva vida i explica com reconeix en elles la veritat. 2.2 Reconeix i valora en l'Església diverses figures que són autoritat, pel servei o pel testimoni. 2.3 Localitza i justifica tres esdeveniments de la història en els que l'Església ha defensat la veritat de l'ésser humà. 3.1 Investiga i debat sobre les iniciatives eclesials del seu entorn que col·laboren en la construcció de la civilització de l'amor.</p>

4. MÈTODES PEDAGÒGICS

La diversitat dels nostres alumnes, amb els seus estils d'aprenentatge diferents, ens ha anat conduint a treballar des de les diferents potencialitats de cada un d'ells, basant-nos sempre en les seves fortaleces per poder donar resposta a les seves necessitats.

Per assolir els objectius, les competències i l'aprenentatge dels continguts, ha estat necessari optar per una metodologia que ajudi a atrapar tals metes. La metodologia de la present programació didàctica de Religió Catòlica es basa en els Objectius Generals de la LOMCE i el Reial Decret per a l'Educació Secundària Obligatòria; en les estratègies de metodologia didàctica del currículum de Religió Catòlica per a l'Educació Secundària Obligatòria (2015), i a les aportacions específiques de la Pedagogia i Didàctica Religiosa.

Fruit d'aquestes opcions, són els següents principis metodològics des dels quals s'han dissenyat i adaptat cada una de les unitats didàctiques i els elements que les componen a la realitat particular i sempre canviant de l'alumnat: objectius de la matèria, centres d'interès significatius, seqüenciació de continguts adequada a cada nivell, metodologia flexible i, activitats d'ensenyança i aprenentatge i d'avaluació interactives. Aquests principis i la seva concreció en estratègies, procediments, recursos i accions organitzades, constitueixen l'entrellat que fonamentarà el desenvolupament d'aquesta matèria durant l'actual curs.

Podríem esquematitzar aquests mètodes pedagògics segons els apartats següents:

1.1. Aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des del procés psicoevolutiu de l'alumnat: edat, desenvolupament psicològic, social, moral, familiar i religiós. Així ho explicita el currículum: «Adaptació a l'àmbit emocional i cognitiu dels estudiants, respectant el desenvolupament psicoevolutiu propi de cada etapa. Aquesta atenció permetrà combinar de manera adequada el concret i l'abstracte, el treball individual i el grupal, el manipulatiu, experiencial i visual amb els aspectes conceptuals» (Currículum, 2015).

1.2. Igualment, aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió s'ha dissenyat i desenvolupat des de la concepció d'un aprenentatge significatiu, per competències, i des del desenvolupament de les intel·ligències múltiples. El desenvolupament del coneixement partint d'aprenentatges significatius i de qualitat, suposa que l'alumnat relaciona el que veritablement aprèn amb els conceptes que ja té i experiències d'aprenentatge que ja ha incorporat amb anterioritat. Així, dóna significat al material que es proposa com nou objecte d'aprenentatge i construeix els seus propis coneixements. L'aprenentatge significatiu implica una memorització comprensiva del que s'aprèn, suposa una reflexió crítica per part de l'alumnat i comporta una funcionalitat: el que l'alumne i l'alumna han après serveix per efectuar nous aprenentatges i enfrontar-se a noves situacions. Perquè es realitzi aquest tipus d'aprenentatge, el professorat hem de partir de la preparació dels estudiants i dels seus coneixements previs, l'objecte d'aprenentatge ha de ser coherent i lògic (l'alumnat ha de poder atribuir-li significat i integrar-lo a la seva estructura cognoscitiva) i, a més, els estudiants han d'estar motivats per realitzar l'aprenentatge. L'opció d'una metodologia basada en un aprenentatge significatiu, per competències i des del desenvolupament de

les intel·ligències múltiples, comporta un ensenyament de la Religió Catòlica «des de» i «per a» la vida personal, ciutadana, social, moral, religiosa i eclesial. Amb «respecte per la curiositat i inquietuds dels estudiants. Consideració dels interessos i expectatives dels estudiants, així com dels seus coneixements previs, de manera que es garanteixi un aprenentatge significatiu» (Currículum, 2015).

1.3. Aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des del ritme d'aprenentatge de cada alumne o alumna, i les seves experiències i centres d'interès: les necessitats fisiològiques, psicològiques, socials, intel·lectuals, morals, religioses i de sentit a la vida de l'alumnat. Els centres d'interès són els interessos «naturals» o «motivats» que s'utilitzen en el procés d'ensenyança aprenentatge. Es concreten en els fets d'experiència personal de la vida quotidiana (problemes, interrogants, aspiracions, fracassos, necessitats, notícies...). Des d'ells s'incitarà l'estudiant, partint de la seva vida, per treballar els continguts i les competències com respostes a les seves necessitats i experiències.

Amb «respecte pels ritmes i estils d'aprenentatge dels estudiants». No tots els estudiants són iguals, no tots aprenen a la mateixa velocitat ni utilitzen les mateixes estratègies. «L'atenció a la diversitat i el desenvolupament de la inclusió comença en l'assumpció d'aquest principi fonamental» (Currículum, 2015).

1.4. També aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des de les narracions bíbliques, els relats sagrats i comentaris de moltes tradicions religioses i les aportacions contemporànies de nous fenòmens socials amb pretensió de sacralitat, així com les històries de la vida diària tant en format tradicional com audiovisual, sense oblidar les aportacions més significatives de la literatura universal. Aquesta opció vol provocar a l'aula una motivació fent servir el llenguatge específic de la transmissió d'experiència i de valors de les religions, especialment de la religió cristiana, així com pels avantatges que aporta a l'alumnat. Aquests avantatges es podrien sintetitzar en:

- a) Facilitat per comprendre experiències que eduquen en el sentit de la vida.
- b) Promoció de les bases per al desenvolupament de les principals competències i capacitats humanes.

- c) Desenvolupament dels ensenyaments i experiències cognitives, morals i afectives sobre les principals virtuts i valors cívics, morals i religiosos.
- d) Desenvolupament d'una cultura bíblica integral i dels textos d'altres tradicions religioses en l'alumnat.
- e) Enfortiment de la comprensió del propi criteri, desenvolupament de la pròpia consciència i de la intel·ligència emocional i la intuïció, des de la realitat personal de cada alumne i alumna.

1.5. Aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat per promoure el diàleg de la fe cristiana amb les religions i la cultura actual. La classe de Religió Catòlica establirà un diàleg amb la realitat religiosa i sociocultural de l'entorn, per mostrar la influència mútua entre el fet religiós general i cristià i la cultura. Es pretén valorar, en vista de la fe cristiana, els valors, les idees i els models de comportament de la cultura actual; alhora que es reinterpretaran les fórmules, els ritus, els símbols i els comportaments religiosos en vista dels valors i els anti-valors més influents en la vida quotidiana.

1.6. També aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat per capacitar l'alumnat a veure, jutjar i actuar sobre si mateix, els altres, la societat i el medi ambient. Per això, diverses activitats són elaborades de manera que l'alumnat practiqui la metodologia específica que utilitza l'Església Catòlica davant dels problemes socials i mediambientals: veure, jutjar i actuar.

1.7. Aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat per promoure el protagonisme i l'activitat de l'alumnat. Així, l'alumne o l'alumna és l'autor del seu propi aprenentatge i és capaç de desenvolupar les seves competències. D'ells sorgeix la força interior per desenvolupar les seves capacitats, les seves intel·ligències múltiples i el poder per realitzar-se com a persones. La funció del professor o professora és fer de mitjancer, facilitador, orientador i guia perquè l'alumnat trobi els instruments que l'ajudin a aprendre a aprendre i a descobrir per si mateix.

1.8. Finalment, aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des d'una pluralitat de metodologies i una diversitat d'activitats. En les unitats i els materials complementaris s'han conjugat les activitats cooperatives i de socialització amb les de desenvolupament individual. No és compatible una metodologia

tancada o única sota els principis derivats de l'educació personalitzada, l'aprenentatge per competències o la pedagogia religiosa. La metodologia ha de ser oberta, ja que cada alumne o alumna és un món i cada un d'ells pot suposar una adaptació específica.

Entre la diversitat de mètodes que es faran servir en aquesta classe de Religió hi haurà:

-El dialògic (centrat en el diàleg sobre les experiències de vida i l'aprenentatge dels continguts).

-L'inductiu (partir del particular i proper a l'alumnat per a, per mitjà de conceptualitzacions cada vegada més complexes, acabar en el general).

-El deductiu (partir del general per acabar en el particular, en l'entorn i l'experiència més propera de l'alumnat).

-L'indagatori (per mitjà de l'explicació i l'aplicació del mètode científic).

-L'actiu (per mitjà de la realització l'alumnat de la major part de les activitats de classe).

-L'explicatiu (per mitjà de les estratègies de l'explicació).

-El mixt (combinar en una mateixa unitat diversos mètodes).

5. DISTRIBUCIÓ ESPAI-TEMPS

Si partim d'un enfocament sistèmic de l'educació, en què cada un dels elements del currículum està relacionat amb els altres, l'organització de l'aula és també un dels aspectes que s'ha tingut en compte aquesta programació docent. La disposició dels espais i la distribució dels temps han esdevingut igualment importants en la concreció de les activitats de docència i aprenentatge. S'ha distribuït l'espai i el temps de la manera més eficient possible per tal de treballar les diferents estratègies en el grup, a fi que tots el alumnes puguin i sàpiguen fer feina tant de manera individual com per parelles, en petit grup o en gran grup. Aquesta diversitat d'estratègies enriquirà els alumnes i els ajudarà a desenvolupar una actitud de col·laboració amb els companys, de respecte, de responsabilitat, de participació i d'autonomia progressiva. La distribució del mobiliari de l'aula permetrà dintre del possible l'organització de feines en grups i la realització d'activitats diferents i propiciarà una l'organització de l'espai de manera que es facilitarà la comunicació entre els aprenents, la interacció freqüent i organitzada i l'atenció a la diversitat. Pel que respecta a la distribució temporal, s'ha de tingut present els criteris

pedagògics que té aprovat el centre per l'elaboració dels horaris dels alumnes, que cada curs són concretats a la Programació General Anual.

6. ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ

S'ha tingut present en aquesta programació l'adequació a les característiques i el coneixement de l'alumnat, incorporant una prova prèvia de nivell i també una avaluació inicial dels alumnes, per tal de fonamentar l'adopció de decisions relatives als continguts, competències i activitats d'aprenentatge. S'ha donat especial importància a la diversitat i inclusió de tot l'alumnat a l'aula dintre d'un clima de respecte mutu. En aquestes edats es fan notables les seves diferències, les quals es reflecteixen en les seves diverses capacitats, motivacions, centres d'interès i graus de creativitat. Per això, les activitats d'ampliació i reforç seran algunes vegades individuals i altres de parella o grupals, en petit o grup més nombrós. Com a resposta per al tractament de la diversitat dintre de l'aula, es presentaran diferents modalitats de realització de l'activitat, suggerint una modalitat per cada tipus d'alumne i deixant llibertat per tal que cadascun d'ells pugui triar la modalitat que li sembli més adient per a la realització de l'activitat presentada. Cada alumne, segons les seves capacitats, qualitats i interessos, triarà la modalitat que més faciliti la consecució d'un progrés en el procés d'aprenentatge competencial significatiu.

7. CRITERIS D'AVALUACIÓ I DE QUALIFICACIÓ

S'ha tingut present en aquesta Programació l'adequació a les característiques i el coneixement de l'alumnat, incorporant una prova prèvia de nivell i també una avaluació inicial dels alumnes, per tal fonamentar l'adopció de decisions relatives als continguts i competències, tal com s'exposa, a l'article 8 de l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 sobre les mesures d'atenció a la diversitat de les característiques dels alumnes de l'educació secundària a les Illes Balears. Igualment s'ha posat especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

7.1. Adequació i seqüència dels criteris d'avaluació

Els alumnes han d'assolir, responent a la finalitat inicialment exposada a través dels objectius de la matèria de Religió i Moral Catòlica, sabent i sabent fer, els següents coneixements i competències:

PRIMER CICLE

3r d'Educació Secundària

Saber i saber presentar els punts principals de textos religiosos clars i escrits en llenguatge planer, si tracten sobre qüestions que són conegudes ja sigui en escenaris d'estudi o d'oci. Discernir i saber com actuar en la major part de les situacions que poden sorgir durant un viatge per llocs on els creients d'una tradició religiosa concreta són majoria. Saber produir textos senzills i coherents sobre temes religiosos que són familiars o en els que un pot trobar un interès personal. Comprendre i saber descriure experiències, esdeveniments i desitjos íntims relacionats amb la dimensió de la interioritat de la persona, i poder justificar o explicar breument les opinions o els projectes individuals o col·lectius més representatius relacionats amb l'àmbit religiós modern. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

4t D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

Saber i saber interpretar textos complexos que tracten tant de temes concrets com abstractes relacionats amb l'experiència religiosa, fins i tot si són caràcter teològic, sempre que es trobin dintre del propi entorn cultural i de la tradició religiosa pròpia. Saber mantenir relació amb creients d'altres tradicions espirituals o opcions no creients, amb un grau suficient de fluïdesa i naturalitat, de manera que la comunicació es realitzi sense esforç per part dels interlocutors. Saber produir textos clars i detallats sobre temes diversos de les diferents religions o dels àmbits no creients, per tal de defensar un punt de vista específic sobre temes generals de les diferents opcions dintre i fora de les tradicions religioses, indicant els pros i els contres des de les diferents perspectives respecte del fenomen religiós. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de

qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

7.2. Procediments d'avaluació i criteris de qualificació de l'aprenentatge

PROCEDIMENTS D'AVALUACIÓ DE L'APRENTATGE

PRIMER CICLE

L'avaluació de l'alumnat en la matèria de Religió Catòlica del nivell de 3r d'Educació Secundària dels corresponents objectius, continguts, estàndards d'aprenentatge i assoliments competencials, s'ha adequat als següents criteris:

- Es realitzarà com a mínim una prova escrita per avaluació, a la qual li correspondrà un 35% de la qualificació.
- Els treballs d'aula aportaran el 20% de la nota.
- L'actitud de respecte mutu dintre de l'aula, el treure profit del temps de classe, el desenvolupament dels hàbits de feina, la participació activa en les activitats del grup, la coresponsabilitat en la cura del mobiliari de l'aula i de l'ambient de la classe constitueixen activitats ordinàries de classe, i suposen el 20% de la qualificació.
- Les activitats específiques de classe es consideren treballs que es desenvolupen a l'aula, i re-presenten un 20% de la nota.
- Es optativa la realització d'un treball fora del temps de classe durant cada avaluació, significarà el 5% de la nota en l'avaluació contínua.

4t D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

L'avaluació de l'alumnat en la matèria de Religió Catòlica del nivell de 4t d'Educació Secundària dels corresponents objectius, continguts, estàndards d'aprenentatge i assoliments competencials, s'ha adequat als següents criteris:

- Es realitzarà com a mínim una prova escrita per avaluació, a la qual li correspondrà un 35% de la qualificació.
- Els treballs d'aula aportaran el 20% de la nota.
- L'actitud de respecte mutu dintre de l'aula, el treure profit del temps de classe, el desenvolupament dels hàbits de feina, la participació activa en les activitats del grup, la coresponsabilitat en la cura del mobiliari de l'aula i de l'ambient de la classe constitueixen activitats ordinàries de classe, i suposen el 20% de la qualificació.

- Les activitats específiques de classe es consideren treballs que es desenvolupen a l'aula, i re-presenten un 20% de la nota.
- Es optativa la realització d'un treball fora del temps de classe durant cada avaluació, significarà el 5% de la nota en l'avaluació contínua.

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ DE L'APRENTATGE

PRIMER CICLE

La qualificació de l'alumnat en la matèria de Religió Catòlica del nivell de 3r d'Educació Secundària dels corresponents objectius, continguts, estàndards d'aprenentatge i assoliments competencials, s'ha adequat als següents criteris:

- La qualificació ordinària en cada avaluació es calcularà a partir la suma aritmètica dels percentatges especificats anteriorment.
- La qualificació ordinària final del curs serà el valor resultant de la mitja aritmètica de les tres avaluacions.
- Per aprovar el curs per avaluació ordinària contínua es necessària una nota mínima de 3,5 en cada avaluació, i que el promig de les tres avaluacions resulti igual o superior a un 4,5.
- La recuperació de les avaluacions suspeses es farà al final de cada avaluació.
- D'acord amb els criteris generals del centre educatiu i del propi departament, si no se supera l'assignatura de forma ordinària, el professor proposarà una recuperació, per parts, al final del curs acadèmic. D'acord amb els criteris generals del centre educatiu i del propi departament, si l'avaluació final ordinària no és favorable, s'oferirà una possibilitat de recuperació al setembre. En el cas d'haver de presentar-se pel setembre, es realitzarà un examen que representarà el 100% de la nota.

4t D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

La qualificació de l'alumnat en la matèria de Religió Catòlica del nivell de 4t d'Educació Secundària dels corresponents objectius, continguts, estàndards d'aprenentatge i assoliments competencials, s'ha adequat als següents criteris:

- La qualificació ordinària en cada avaluació es calcularà a partir la suma aritmètica dels percentatges especificats anteriorment.
- La qualificació ordinària final del curs serà el valor resultant de la mitja aritmètica de les tres avaluacions.

- Per aprovar el curs per avaluació ordinària contínua es necessària una nota mínima de 3,5 en cada avaluació, i que el promig de les tres avaluacions resulti igual o superior a un 4,5.
- La recuperació de les avaluacions suspeses es farà al final de cada avaluació.
- D'acord amb els criteris generals del centre educatiu i del propi departament, si no se supera l'assignatura de forma ordinària, el professor proposarà una recuperació, per parts, al final del curs acadèmic. D'acord amb els criteris generals del centre educatiu i del propi departament, si l'avaluació final ordinària no és favorable, s'oferirà una possibilitat de recuperació al setembre. En el cas d'haver de presentar-se pel setembre, es realitzarà un examen que representarà el 100% de la nota.

7.3. Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge.

En l'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge, de l'alumnat i del professorat en la matèria de Religió Catòlica d'Educació Secundària, es faran servir les següents estratègies i els següents procediments:

- El processos d'aprenentatge i les activitats incorporaran procediments d'avaluació que inclouran totes les activitats i tots els participants. Aquests procediments inclouran igualment sistemes d'auto-avaluació i co-avaluació, en els quals també s'inclourà el propi docent.
- Aquests procediments quedaran enregistrats en fulles de càlcul automatitzades i actualitzades de forma automàtica. Mitjançant valors numèrics i nivells competencials, els procediments d'avaluació mostraran el nivell assolit en els processos i activitats d'aprenentatge proposades.
- Mitjançant una avaluació inicial o diagnòstica, una avaluació contínua o formativa, i una avaluació final o sumativa, els procediments d'avaluació mostraran els resultats dels processos i activitats d'aprenentatge.
- L'avaluació inicial o diagnòstica es presenta i realitza, concretament amb la presentació del primer tema de l'inici de cada curs.
- L'avaluació formativa o orientadora es desenvolupa en els apartats d'experiències humanes i religioses, els continguts, la Bíblia, i el taller d'intel·ligències múltiples, i les seves corresponents activitats i recursos didàctics: lectures i comentari de relats, exercicis

de comprensió lectora, activitats d'aplicació personal i social, o treballs d'investigació.

Aquests apartats i recursos pretenen assolir els objectius i desenvolupar les competències de la unitat, al mateix temps que serveixen d'orientació al professorat sobre els avenços i els retrocessos en el procés d'ensenyament-aprenentatge de l'alumnat.

7.4. Criteris i procediments de recuperació.

La recuperació de la matèria pendent de cursos anteriors s'adequarà als criteris generals del centre educatiu i del propi departament, i es realitzarà dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu. S'oferirà a cada alumne una possibilitat de recuperació de l'assignatura mitjançant la presentació d'un treball de síntesi dels continguts més importants. Aquesta síntesi constarà d'una exposició escrita (50% de la nota) i d'una exposició oral (50% de la nota).

7.5. Criteris de promoció i de titulació

Els criteris de promoció i titulació de l'alumnat s'adequarà en tots els casos i sense excepcions als criteris generals que estableixi en el seu moment en centre educatiu d'acord amb els respectius departaments.

8. ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

En aquests estàndards d'aprenentatge s'especifiquen els criteris d'avaluació que permeten definir els resultats de l'aprenentatge i es concreta el que l'alumne ha de saber, comprendre i saber fer en la matèria de Religió i Moral Catòlica. Els estàndards d'aprenentatge s'han de distribuir i seqüenciar per a cada curs. Són mesurables, observables, i avaluables i permeten graduar el rendiment o desenvolupament assolit. Aquests estàndards d'aprenentatge s'han tingut especialment presents en el disseny de les proves de nivell i de l'avaluació inicial de diagnòstic.

Les unitats de 3r d'Educació Secundària i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han seqüenciat i organitzat en funció dels següents criteris:

Els blocs de continguts del currículum de Religió Catòlica (2015).

Bloc 1. El sentit religiós de l'home.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història.

Bloc 3. Jesucrist, compliment de la història de la Salvació.

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església.

Continguts	Criteris d'avaluació	ESTÀNDARDS D'APRENENTATGE AVALUABLES
------------	----------------------	---

Bloc 1. El sentit religiós de l'home

La naturalesa humana desitja l'Infinit.	1. Reconèixer el desig de plenitud que té la persona.	1.1 Expressa i comparteix en grup situacions o circumstàncies en les que reconeix l'exigència humana de felicitat i plenitud.
La recerca de sentit en l'experiència de la malaltia, la mort, el dolor, etc.	2. Comparar raonadament diferents respostes enfront de la finitud de l'ésser humà.	2.1 Analitza i valora l'experiència personal enfront de fets bells i dolorosos. 2.2 Selecciona escenes de pel·lícules o documentals que mostren la recerca de sentit.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història

La ruptura de l'home amb Déu pel pecat.	1. Descobrir que el pecat radica en el rebuig a la intervenció de Déu en la pròpia vida.	1.1 Identifica, analitza i comenta situacions actuals on s'expressa el pecat com a rebuig o suplantació de Déu.
El relat bíblic del pecat original.	2. Distingir la veritat revelada de la vestidura literària en el relat del Gènesi.	2.1 Analitza el text sagrat diferenciant la veritat revelada de la vestidura literària i recrea un relat de la veritat revelada sobre el pecat original amb llenguatge actual.

Bloc 3. Jesucrist, compliment de la Història de la Salvació

La persona transformada per la trobada amb Jesús.	1. Reconèixer i apreciar que la trobada amb Crist canvia la forma de comprendre el món, la història, la realitat, les persones, etc.	1.1 Busca i selecciona biografia de conversos. 1.2 Expressa judicis respectuosos sobre la novetat que la trobada amb Crist ha introduït en la forma d'entendre el món, segons les biografies seleccionades.
---	--	--

	2. Comprendre que la pertinença a Crist comporta una nova forma de comportar-se en la vida.	2.1 Crea i comparteix textos, vídeos clip, curts, per a descriure les conseqüències que en la vida dels cristians ha suposat la trobada amb Crist.
--	---	--

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església

L'Església, lloc de trobada amb Crist. Experiència de plenitud en la trobada amb Crist. L'experiència de fe genera una cultura.	1. Prendre consciència del vincle indissoluble entre la trobada amb Crist i la pertinença a l'Església. 2. Valorar críticament l'experiència de plenitud que promet Crist. 3. Identificar en la cultura la riquesa i la bellesa que genera la fe.	1.1 Busca, selecciona i presenta justificant l'experiència d'una persona que ha trobat Crist en l'Església. 2.1 Escolta testimonis de cristians i debat amb respecte sobre la plenitud de vida que en ells s'expressa. Demuestra mitjançant exemples prèviament seleccionats que l'experiència cristiana ha estat generadora de cultura al llarg de la història. 3.2 Defensa de forma raonada la influència de la fe en l'art, el pensament, els costums, la salut, l'educació, etc.
---	---	---

Les unitats de 4t d'Educació Secundària i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han seqüenciat i organitzat en funció dels següents criteris:

Els blocs de continguts del currículum de Religió Catòlica (2015).

Bloc 1. El sentit religiós de l'home.

Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història.

Bloc 3. Jesucrist, compliment de la història de la Salvació.

Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església.

Continguts	Criteris d'avaluació	ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES
Bloc 1. El sentit religiós de l'home		
Les religions: recerca del sentit de la vida. Plenitud en l'experiència religiosa: la revelació de Déu en la història.	<p>1. Aprendre i memoritzar els principals trets comuns de les religions.</p> <p>2. Comparar i distingir la intervenció de Déu en la història dels intents humans de resposta a la recerca de sentit.</p>	<p>1.1 Identifica i classifica els trets principals (ensenyament, comportament i culte) en les religions monoteistes.</p> <p>1.2 Busca informació i presenta al grup les respostes de les diferents religions a les preguntes de sentit.</p> <p>2.1 Raona per què la revelació és la plenitud de l'experiència religiosa.</p> <p>2.2 Analitza i debat les principals diferències entre la revelació de Déu i les religions.</p>
Bloc 2. La revelació: Déu intervé en la història		
La fidelitat de Déu a l'aliança amb l'ésser humà. La figura messiànica del Servent de Déu.	<p>1. Reconèixer i valorar les accions de Déu fidel al llarg de la història.</p> <p>2. Comparar i apreciar la novetat entre el Messies sofrent i el Messies polític.</p>	<p>1.1 Identifica i aprecia la fidelitat permanent de Déu que troba en la història d'Israel.</p> <p>1.2 Pren consciència i agraeix els moments de la seva història en els que reconeix la fidelitat de Déu.</p> <p>2.1 Identifica, classifica i compara els trets del Messies sofrent i el Messies polític.</p> <p>2.2 S'esforça per comprendre la novetat del Messies sofrent com a criteri de vida.</p>
Bloc 3. Jesucrist, compliment de la Història de la Salvació		
La crida de Jesús a col·laborar amb Ell genera una comunitat.	<p>1. Descobrir la iniciativa de Crist per a formar una comunitat que origina l'Església.</p> <p>2. Conèixer i apreciar la invitació de Jesús a</p>	<p>1.1 Localitza, selecciona i argumenta en textos evangèlics la crida de Jesús.</p> <p>2.1 Llegeix de manera comprensiva un evangeli, identifica i descriu la missió salvífica de Jesús.</p>

	col·laborar en la seva missió.	2.2 Busca i identifica persones que actualitzen avui la missió de Jesús i exposa en grup per què continuen la missió de Jesús.
Bloc 4. Permanència de Jesucrist en la història: l'Església		
La pertinença a Crist en l'Església il·lumina totes les dimensions de l'ésser humà. L'autoritat eclesial al servei de la veritat. La missió del cristià en el món: construir la civilització de l'amor.	1. Descobrir i valorar que Crist genera una forma nova d'usar la raó i la llibertat, i d'expressar l'afectivitat de la persona. 2. Distingir que l'autoritat està al servei de la veritat. 3. Relacionar la missió del cristià amb la construcció del món.	1.1 Elaborar judicis a partir de testimonis que exemplifiquin una forma nova d'usar la raó i la llibertat i d'expressar l'afectivitat. 1.2 Adquireix l'hàbit de reflexionar buscant el bé davant les eleccions que se li ofereixen. 1.3 És conscient de les diferents formes de viure l'afectivitat i prefereix la que reconeix com a més humana. 2.1 Identifica persones que són autoritat en la seva vida i explica com reconeix en elles la veritat. 2.2 Reconeix i valora en l'Església diverses figures que són autoritat, pel servei o pel testimoni. 2.3 Localitza i justifica tres esdeveniments de la història en els que l'Església ha defensat la veritat de l'ésser humà. 3.1 Investiga i debat sobre les iniciatives eclesials del seu entorn que col·laboren en la construcció de la civilització de l'amor.

9. ELEMENTS TRANSVERSALS TRACTATS

L'estudi del fet religiós contemporani comporta una relació entre les diferents àrees, i per desenvolupar tal interdisciplinarietat i abordar la transversalitat d'alguns ensenyaments, diverses activitats han estat concebudes per ser realitzades en col·laboració amb altres àrees curriculars.

Per aquest motiu el tractament dels elements transversals que es treballaran a la matèria de Religió i Moral Catòlica té coherència amb el que està determinat al Projecte Educatiu de Centre i a la seva Concreció Curricular.

L'ensenyament-aprenentatge d'aquesta matèria s'ha dissenyat i desenvolupat, en els diversos cursos d'Eso, des d'una visió global de la interrelació dels sabers actuals amb el fenomen religiós i tenint present la seva aportació específica al disseny competencial en el currículum. Especialment, la comprensió, el respecte, l'aprenentatge significatiu i integració pràctica, en els àmbits formals, no formals i informals, dels valors de la Declaració Universal de Drets Humans de les Nacions Unides, com ensenyaments transversals en el currículum de totes les àrees, s'ha plantejat com una eina que ha de contribuir a que els propis alumnes aprenguin a espavilar-se en una societat en canvi accelerat i permanent, dotant-los de la capacitat de individuar els criteris necessaris per tal de contribuir a la creació d'autèntica riquesa i bastir un entrellat social més equitatiu, respectuós i solidari.

Els elements transversals bàsics són:

- Comprensió lectora.
- Expressió oral i escrita.
- Comunicació audiovisual.
- Tecnologies de la informació i la comunicació.
- L'esperit emprenedor basat en aptituds com la creativitat, l'autonomia, la iniciativa, el treball en equip, la confiança en un mateix i el sentit crític.
- L'educació cívica i constitucional.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

10. MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS QUE S'UTILITZARAN

La selecció i l'ús de materials i recursos didàctics ha constituït un aspecte essencial en aquesta programació ja que està totalment relacionat amb la metodologia emprada.

La implicació del docent ha estat primordial en l'elaboració i el disseny dels diferents tipus de materials per adaptar-los als diferents nivells, estils i ritmes d'aprenentatge de l'alumnat,

per tal de garantir una millor atenció la diversitat de l'aula.

S'ha potenciat l'ús d'una varietat de materials i recursos, considerant especialment les TIC, que permetran accedir a recursos virtuals i afavoriran la innovació, adaptació i millora de la metodologia d'aprenentatge.

Pel que respecta als llibres de text, s'ha tingut en compte l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de dia 21 de juliol de 2014 (BOIB 24/07/2014 núm. 100), en el seu Art. 10 on s'exposa que els llibres de text i consulta no poden ser substituïts abans que transcorri un període mínim de quatre cursos acadèmics.

Els materials i recursos didàctics seran els següents:

-El llibre de l'alumne, que només farà servir el docent, com a fil conductor:

3r d'Educació Secundària Religió i Moral Catòlica 3, Anaya

4t d'Educació Secundària Religió i Moral Catòlica 4, Anaya

-La proposta didàctica de l'assignatura continguda en el llibre de text de cada curs, que seguirà el docent com a fil conductor.

-Els recursos de la proposta didàctica que, entre altres materials, inclouen activitats de reforç, d'ampliació i d'avaluació, i activitats en la web i audiovisuals.

-Recursos vinculats a Classroom i Drive.

11. PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ.

De manera general, el suport ordinari s'ha planificat, sempre tenint en compte el que està establert en el Pla d'Atenció a la Diversitat (PAD) del centre.

Els procediments de suport i de recuperació de la matèria pendent de cursos anteriors d'adequat als criteris generals del centre educatiu i del propi departament, i es realitzarà dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu. S'oferirà a cada alumne una possibilitat de recuperació de l'assignatura mitjançant la presentació d'un treball de síntesi dels continguts més importants. Aquesta síntesi constarà d'una exposició escrita (50% de la nota) i d'una exposició oral (50% de la nota).

12. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS

S'han d'establert els criteris generals a tenir en compte a l'hora de programar les activitats complementàries i extraescolars. Les activitats complementàries i extraescolars s'han concretat en cada curs dins del marc de la Programació General Anual (PGA). Igualment

s'ha tingut present que aquest tipus d'accions seran altament motivadores per a l'alumnat i s'ha planificat la seqüència d'activitats prèviament, preveient un seguiment durant i després de la pròpia acció educativa.

13. CONTRIBUCIÓ A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

La matèria de Religió i Moral Catòlica contribueix al desenvolupament competencial, desenvolupant les pròpies capacitats de cada alumne, aplicant de manera integrada els continguts propis de l'etapa educativa. L'alumne aconsegueix dur a terme les activitats adequadament, resol problemes complexos eficaçment, i acreix el domini de les set competències claus, en major o menor grau.

APROXIMACIÓ AL MODEL COMPETENCIAL DES DE LA MATÈRIA DE RELIGIÓ I MORAL CATÒLICA

La llei d'educació (LOMQE) presenta la definició de les competències clau que han d'assolir els alumnes en acabar l'ESO. Entenem per competència la capacitat de dur a la pràctica de forma integrada, en contextos i situacions diferents, els coneixements, les destreses i les actituds personals que s'han adquirit. Les competències tenen tres components: un saber (un contingut), un saber fer (un procediment, una habilitat o una destresa) i un saber estar o ser (una actitud concreta).

Abordar cada competència de manera global en cada unitat didàctica és impossible; a causa d'això, cada una d'aquestes competències s'ha dividit en indicadors de seguiment, que permetran descriure-la d'una manera més precisa; però ja que el caràcter d'aquests és encara molt general, l'ajustament del nivell de concreció, dintre de cada unitat didàctica, ha exigut que els esmentats indicadors es dividissin, al seu torn, en el que es denominarem descriptors de la competència, que seran els que «descriguin» el grau competencial de l'alumnat. Per cada indicador de seguiment trobarem descriptors, amb els verbs en infinitiu. En cada unitat didàctica, cada un d'aquests descriptors es concretarà en acompliments competencials, redactats en tercera persona del singular del present d'indicatiu.

L'acompliment serà l'aspecte, per tant, específic de la competència que es pot entrenar i avaluar de manera explícita; serà, per aquest motiu, concret i objectivable. Per al seu desenvolupament, hem partit d'un marc de descriptors competencials definit pel projecte curricular i aplicable a tots els cursos.

Es desenvolupen les competències en les activitats d'ensenyament-aprenentatge de cada unitat insistint en el desenvolupament d'intel·ligències múltiples, plantejades com un taller educatiu on l'alumnat, per mitjà de la reflexió, l'activitat i l'aplicació, desenvolupa les competències. Especialment, es treballen les competències des de la intuïció productiva, la intel·ligència emotiva i l'educació en valors i excel·lència humana, així com les següents propostes del currículum de Religió Catòlica (2015). Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

- La competència d'aprendre a aprendre.
- La competència de consciència i expressions culturals.
- Les competències socials i cíviques.
- La competència en comunicació lingüística.
- La competència d'iniciativa i esperit emprenedor

En la programació de cada unitat s'indica la competència o competències que es treballen, els descriptors competencials i els acompliments competencials, i la seva relació amb els respectius objectius, continguts i estàndards d'aprenentatge.

13.1. Contribució específica de la matèria de Religió i Moral Catòlica a l'adquisició i desenvolupament de les competències clau

Les competències clau són els coneixements, les destreses i les actituds bàsiques que totes les persones necessitem per al nostre desenvolupament personal i la nostra adequada inserció a la societat i al món laboral. Són també la base per a un aprenentatge al llarg de tota la vida.

L'ensenyança de la matèria de Religió i Moral Catòlica contribueix a aquesta proposta de qualitat de l'educació que propugna la LOMQE des de la presentació i desenvolupament de coneixements, valors i actituds. Especialment aquells que treballen la dimensió espiritual de l'alumnat. Aquells que l'obren a una proposta de sentit últim per a la seva vida. Aquells coneixements, valors i actituds que són el fonament i fan possible una convivència lliure, pacífica i solidària en contacte entre la diversitat de creences. És a dir, aquells coneixements, valors i actituds que fan possible una formació integral de la persona en bé

del conjunt de membres de la societat. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

La classe de religió no només se centra en la dimensió religiosa, sinó també potencia altres dimensions de la persona, com són la dimensió racional (cognitiva), la dimensió relacional (social), la dimensió ètica (el món de les actituds i valors), la dimensió històrica o la dimensió estètica i artística.

Si tenim present que les competències clau són "aquelles que sustenten la realització personal, la inclusió social i la ciutadania activa", algunes d'aquestes competències mantenen una especial relació amb les propostes educatives de la tradició cristiana. Fins i tot, podria dir-se que si es prescindeix del bagatge cultural, social i ètic religiós cristià, mancaran alguns elements importants per al desenvolupament personal dels alumnes en la nostra societat europea futura.

El currículum de religió se serveix dels elements cristians presents en l'entorn de l'escola i dels alumnes, de les imatges i dels símbols, del llenguatge i d'altres recursos, per a la comprensió de les creences pròpies de cada etapa evolutiva. D'aquesta manera es desenvolupa la competència de comunicació lingüística, que utilitza el llenguatge que conforma la cultura i la tradició que es transmeten d'una generació a l'altra. Així, el llenguatge bíblic i la seva riquesa d'expressió i de simbologia, el llenguatge doctrinal i la seva precisió conceptual, analítica i argumental, i el llenguatge litúrgic i la seva afinitat al llenguatge dels símbols del poble cristià i d'altres experiències religioses, ajudaran al desenvolupament de la competència lingüística en els estudiants d'aquesta àrea. Sense oblidar la singularitat que aquesta assignatura aporta a la dimensió de l'escolta en la comunicació interpersonal. Tot això es realitza mitjançant la presentació sistemàtica, orgànica i crítica del missatge religiós.

Igualment, l'ensenyament escolar de la Religió i Moral Catòlica afavoreix el desenvolupament de la responsabilitat personal i social i de les altres virtuts cíviques, per al bé comú de tota la societat, contribuint així a l'adquisició de les competències socials i cíviques. Aquesta educació de la dimensió moral i social de la persona afavorirà la

maduració de la coresponsabilitat, l'exercici de la solidaritat, de la llibertat, de la justícia i de la compassió.

D'altra banda, la religió aporta a la competència de consciència i expressions culturals el significat i la valoració crítica de tantes obres d'art del nostre entorn, passades i contemporànies, motivant la valoració de la pròpia cultura i l'estima adequada d'altres tradicions culturals i religioses. La cultura i la història occidental, la pròpia història, no poden ser compreses i assumides si es prescindeix del fet religiós, sempre present en la història cultural dels pobles. Igualment, en l'actualitat l'expressió artística de la fe segueix col·laborant en l'enriquiment del nostre patrimoni cultural.

La competència clau d'aprendre a aprendre es desenvolupa en l'estudiant partint del veritable coneixement d'ell mateix, de les seves potencialitats i de la seva dignitat. La formació religiosa catòlica aporta a aquesta competència una cosmovisió que dóna sentit a la vida i, per tant, a la cultura i a la identitat de la persona humana. Una cosmovisió que fa possible la formació integral de l'estudiant, en contrast amb altres visions reduccionistes o disgregadores.

Durant tota l'etapa de l'ESO, la classe de religió treballa les habilitats per cercar, obtenir, processar i comunicar informació, de moltes maneres, i aprendre a transformar-la en coneixement (per exemple, cercar informació d'un tema a internet i amb ella realitzar un video-clip exposant el tema treballat). D'aquesta manera l'alumnat de religió treballa la competència d'aprendre a aprendre i de comunicació lingüística.

Les aportacions d'aquesta matèria configuren una manera de ser i de viure en el món, de tal manera que els principis, valors i actituds que genera ajuden a l'alumnat a situar-se lúcidament davant la tradició cultural, a conèixer i discernir els elements bàsics de la religió, especialment del cristianisme, generadors de cultura, i també a inserir-se solidària i críticament en la societat. Amb això es treballen les competències socials i cíviques i la competència de consciència i expressions culturals.

La competència clau d'aprendre a aprendre es desenvolupa en l'estudiant en la classe de Religió, en la seva dinàmica habitual, ajudant a fomentar l'atenció, i de forma especial a l'ajudar a descobrir distints significats de la realitat i arribar al seu significat profund del veritable coneixement de si mateix, de les seves potencialitats, de la seva dignitat i del seu futur.

L'ensenyament escolar de la Religió Catòlica afavoreix el desenvolupament de la responsabilitat personal i social i de les altres virtuts cíviques, per al bé comú de la societat, contribuint així a l'adquisició de les competències socials i cíviques. Aquesta educació de la dimensió moral i social de la persona, afavorirà la maduració d'una coresponsabilitat, l'exercici de la solidaritat, de la llibertat, de la justícia i de la caritat.

Ensenyar a l'alumnat a interpretar el llenguatge simbòlic i a valorar-lo, és treballar la competència de consciència i expressions culturals i la competència de comunicació lingüística.

Es treballa també la capacitat de comprensió davant fets o esdeveniments, davant persones o grups, tant dins com fora de l'aula, tant de la nostra cultura com d'altres. Amb això es treballen les competències socials i cíviques i la competència de consciència i expressions culturals.

També s'afavoreix la capacitat de parlar, ajudant a l'alumnat a progressar en l'art del discurs, en la seva forma de parlar i expressar-se en públic. Tot això té que veure amb el llenguatge i l'expressió i ho podem aplicar a la competència de comunicació lingüística. Aquest currículum es val dels elements cristians presents en l'entorn de l'alumnat, les imatges i símbols, el llenguatge i altres recursos, per a la comprensió de la religiositat pròpia de cada etapa evolutiva. Es desenvolupa el llenguatge que conforma la cultura i tradició que es transmet d'una generació a una altra. Així, el llenguatge bíblic i la seva riquesa d'expressió i simbologia, el llenguatge doctrinal i la seva precisió conceptual, analítica i argumental i el llenguatge litúrgic i el seu apropament al llenguatge dels símbols del poble cristià, ajudaran al desenvolupament d'aquesta competència en els estudiants. Sense oblidar la singularitat que aquesta assignatura aporta a la dimensió d'escolta de la comunicació.

La realitat no és unidimensional, està plena de significats ocults i de llenguatge simbòlic. A la classe de religió el llenguatge simbòlic està molt present, ja que és un llenguatge específic d'aquesta àrea.

La capacitat crítica de l'alumnat es desenvoluparà força dins la classe, ja que constantment s'entrarà en diàleg amb la cultura i amb els valors actuals de l'entorn. Desenvolupar la capacitat crítica davant els mitjans de comunicació i la publicitat, entra dins les competències socials i cíviques i de consciència i expressions culturals.

Es treballa la competència d'aprendre a aprendre en la dimensió del raonament que pot obrir la intel·ligència al més enllà d'allò immediat, a allò darrer, a allò definitiu, a allò que es relaciona amb els problemes de sentit i a les preguntes sobre el sentit últim de la vida, tema essencial en aquesta àrea del coneixement.

La dimensió relacional-social també es desenvolupa a classe de Religió, i es fa com a pas previ per a poder descobrir i acceptar la relació com una presència gratuïta, que es fa propera com a un do. També es fomenta la relació interpersonal que fa possible el reconeixement en cada persona com a un tu distint a mi però mai inferior ni superior. Es cultiva la disponibilitat i l'acollida. Per dur a terme tots aquests aspectes s'ensenya aprendre a escoltar.

Potenciar i treballar en el coneixement mutu, l'obertura als altres, la col·laboració en equips de treball, l'acceptació d'un mateix amb les pròpies limitacions i l'acceptació dels altres talment com són. Ensenyar a dialogar i conviure. Ensenyar a parlar i a callar amb actitud d'escolta. Ja que tots ells són aspectes importants per a poder cultivar la dimensió espiritual, a més de la social. Tot això ens situa en les competències socials i cíviques, comunicació lingüística, a més de la competència d'aprendre a aprendre.

La classe de religió fomenta l'educació progressiva de la llibertat de moltes maneres, des del moment que s'afavoreix un clima de llibertat per a preguntar o dialogar, anar creant situacions que demanin petites responsabilitats, potenciar la presa de decisions. Ensenyar que és possible exercir una llibertat al servei dels demés, com per exemple va fer Jesús de Natzaret. Mostrar que la llibertat reclama ser desenvolupada i educada no només per ser persones, sinó per a poder entrar en relació amb el Transcendent, que demana una decisió lliure.

Tot això, sempre acompanyat del treball de desenvolupar la capacitat crítica de l'alumnat i així aprendre a escollir, d'una manera lliure i responsable, entre tots els sistemes de valors que la societat els presenta, quins són els que ells volen per a ells. La classe proposa valors com el respecte, col·laboració, gratuïtat, sinceritat, germanor, sana competitivitat, professionalitat, veritat, perseverança, empatia, paciència, disciplina,... mitjançant, entre altres, de l'anàlisi de testimonis de persones que viuen o han viscut segons aquests valors. Persones que han lluitat per millorar o canviar situacions injustes i que han treballat en

equip amb consciència crítica davant la injustícia estructural. Aquí hi ha les competències d'aprendre a aprendre i socials i cíviques.

Des del primer moment que en la classe de religió s'està ensenyant als alumnes les religions del món i tot el seu context històric, cultural i artístic que les envolta, se'ls està donant un bagatge cultural i artístic molt ric. D'altra banda, la tradició cristiana aporta el significat i valoració crítica de tants fets del nostre entorn, motivant l'afecte per la pròpia cultura i l'estimació adequada d'altres tradicions culturals i religioses. La cultura i la història occidental, la pròpia història, no poden ser compreses i assumides si es prescindeix del fet religiós present sempre en la història cultural dels pobles. De la mateixa manera, l'expressió artística de la fe segueix col·laborant en l'actualitat a l'enriquiment del nostre patrimoni cultural. I amb això contribueix a l'adquisició de la competència de consciència i expressions culturals.

14. ADAPTACIONS NECESSÀRIES PER ATENDRE L'ALUMNAT AMB NESE

Les adaptacions necessàries per atendre l'alumnat NESE s'han adequat als criteris generals del centre educatiu i als del propi departament, i es realitzaran dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu. Tant en allò que fa referència als criteris per a l'elaboració de les Adaptacions Curriculars, com a les mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius d'aquest tipus d'alumnat.

A l'hora de l'elaboració d'aquest apartat, s'ha tingut especialment present el que està recollit en el Pla d'Atenció a la Diversitat (PAD) del centre, on es recullen les actuacions que el centre ha previst per ajustar l'atenció educativa a les característiques i necessitats de tot l'alumnat.

14.1. Pla d'actuació

A l'hora de plantejar les mesures d'atenció a l'alumnat NESE i la seva inclusió, es recollirà, en primer lloc, informació sobre cada grup d'alumnes i cada alumne NESE concret; que com a mínim farà referència a:

- El nombre d'alumnes en el grup en tant que resulti significatiu en el procés d'ensenyament-aprenentatge.

- El funcionament del grup de forma global: clima de l'aula, nivell de disciplina, i de distracció i atenció.
- Les fortaleses i recursos que s'identifiquen en el grup quant a la facilitat en la consecució dels objectius i estàndards d'aprenentatge, i al desenvolupament de les competències clau, tant pels alumnes NESE com pel grup en general.
- Les necessitats que s'hagin pogut identificar: en aquesta fase es plantejaran les estratègies metodològiques específiques, la gestió de l'espai a l'aula, i les estratègies de seguiment que han d'avaluar l'eficàcia de les mesures adoptades respecte de cada cas concret.
- Les fortaleses que s'identifiquen amb claredat en el grup quant a la consecució dels aspectes competencials.
- Els acompliments competencials prioritaris que cal practicar en el grup i amb cada alumne NESE en aquesta àrea.
- I els aspectes que s'han de tenir en compte en agrupar els alumnes i les alumnes pels treballs cooperatius.
- I finalment, els tipus de recursos que es necessiten adaptar nivell general per obtenir un assoliment òptim del grup.

14.2. Criteris per a l'elaboració de les adaptacions curriculars

Els criteris necessàries per a l'elaboració de les adaptacions curriculars per atendre l'alumnat NESE, s'adequaran als criteris generals establerts amb aquesta finalitat pel centre educatiu i als del propi departament, i es realitzaran dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu i departament.

14.3. Mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius

Les mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius s'adequaran als criteris generals establerts amb aquesta finalitat pel centre educatiu i als del propi departament, i es realitzaran dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu i departament.

BLOC -2 / BATXILLERTAT

15. ADEQUACIÓ I SEQÜENCIACIÓ DELS OBJECTIUS GENERALS DE LA MATÈRIA DE RELIGIÓ CATÒLICA A BATXILLERAT .

15.1. Adequació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a Batxillerat.

Els objectius, com a components del currículum, són definits pel Departament d'Inspecció Educativa de les Illes Balears com els "referents relatius als assoliments que l'alumne ha d'atènyer en finalitzar el procés educatiu, com a resultat de les experiències d'ensenyament-aprenentatge intencionalment planificades amb aquesta finalitat".

L'article 24 del Reial Decret 1105/2014, estableix que el Batxillerat té la finalitat de proporcionar a l'alumnat formació, maduresa intel·lectual i humana, coneixements i habilitats que li permeti desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència. L'ensenyament de la religió pot contribuir, de manera singular, a l'èxit en l'assoliment d'aquests referents.

El desplegament curricular de la matèria de Religió i Moral Catòlica, dintre de l'Ensenyament Religios a l'Escola, es fonamenta en les exigències que comporta desenvolupar l'educació integral i l'aplicació d'uns drets expressats en la Declaració Universal de Drets Humans (1948, art. 26.3); la Constitució espanyola (1978, art. 27.3); el Pacte Internacional de Drets Humans, Econòmics, Socials i Culturals (1966, art. 13.3); i la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000, art. 10 i 14.3), etc. A més, està garantida per l'acord internacional subscrit entre l'Estat espanyol i l'Estat de la Santa Seu sobre Ensenyament i Assumptes Culturals (03-01-1979).

En la pràctica, el compromisos subscrits en aquests documents i relacionats en els drets anteriorment exposats, comporten un ensenyament religiós escolar i confessional per aquelles persones -famílies, alumnes i docents- que volen exercir el seu dret a una educació integral que garanteixi la guarda i transmissió dels seus valors culturals i de les seves arrels i tradicions religioses. Aquest tipus d'ensenyament religiós es concreta, en aquest centre Batxillerat, en aquesta programació didàctica de la matèria de Religió i Moral Catòlica. Es tracta d'una assignatura opcional curricular de caràcter confessional. La seva

identitat es resumeix en les seves “Finalitats Educatives” o “Objectius Generals”. Aquests objectius o finalitats han estat la meta i directriu en el disseny de la present programació docent. I també ho són en cada unitat didàctica i en cada activitat pedagògica inclosa en el desplegament i concreció curricular d'aquesta matèria durant curs 2019-20 al centre. Mallorca.

15.2. Objectius generals de la matèria de Religió i Moral Catòlica a Batxillerat.

Les “Finalitats Educatives” o “Objectius Generals” traduïts al català del BOE núm. 47 de dimarts 24 de febrer de 2015 i exposats seguidament, formen part del proemi que precedeix a l'apartat d'estratègies de metodologia didàctica, en la introducció al currículum de la ensenyança religiosa escolar de la etapa de Batxillerat de la matèria de Religió i Moral Catòlica. Aquests objectius, tal com hem apuntat, que assenyalen les metes més significatives vers les quals s'orienta i acompanya a l'alumne en cada curs i en cada unitat didàctica d'aquesta matèria, es transcriuen literalment a continuació, a partir de la traducció al català del document original:

“L'educació, entesa com un procés que pretén el ple desenvolupament de la personalitat de l'alumne, afavoreix la maduració del conjunt de les seves dimensions, ajudant-lo a formar la seva identitat a l'hora que l'introdueix de manera activa en la societat.

La dimensió religiosa, amb el seu sentit globalitzador, és una de les que més contribueix a l'assoliment d'una autèntica maduració de la persona. El caràcter integral de l'educació reclama una concepció de la realitat, una cosmovisió, en la que es descobreix el veritable sentit d'allò que un és i d'allò que un fa.

L'etapa de Batxillerat suposa, des del punt de vista psicoevolutiu, la recerca de l'autonomia, la qual cosa comporta un permanent contrast entre el present i la tradició per afrontar el futur. L'alumne comença a rellegir la seva història a la llum de la seva pròpia experiència, qüestionant el dipòsit transmès de sabers, creences i experiències rebudes. L'ensenyament de la religió catòlica ajuda a il·luminar la història personal i social, a respectar i interpretar el conjunt de valors i significats presents en la realitat, oferint claus d'interpretació que donen sentit a allò que fem.

L'article 24 del Reial Decret 1105/2014, estableix que el Batxillerat té la finalitat de proporcionar a l'alumnat formació, maduresa intel·lectual i humana, coneixements i habilitats que li permeti desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb

responsabilitat i competència. A aquests èxits pot contribuir de manera satisfactòria l'ensenyament de la religió, facilitant el desenvolupament del judici crític, ensenyant a observar i analitzar la realitat amb respecte, en clau de llibertat, responsabilitat, veritat i obertura a la qüestió del sentit.

El present currículum pren en consideració l'aprenentatge per competències, cerca, des de l'antropologia cristiana, la consecució i domini d'aquestes. Donat que la competència suposa una combinació d'habilitats pràctiques, coneixements, motivació, valors ètics, actituds, emocions i altres components socials, s'esforça per reflectir l'aportació específica que aquest ensenyament ofereix al procés humanitzador que comporta l'educació.

La importància que l'assignatura de religió atorga a la inculturació de la fe, en els diferents contextos, és un fet positiu que la converteix en un magnífic instrument per a la comunicació i el diàleg en un món cada vegada més plural. Alhora, assumeix com a punt de partida els objectius que es fixen en l'etapa per al desenvolupament de les diverses capacitats.

Convé destacar en l'haver d'aquesta assignatura l'ajuda a la promoció dels drets humans i a l'exercici de la veritable ciutadania, fomentant la coresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa. Es preocupa també d'aconseguir en els alumnes una maduresa personal i social que els permeti actuar de forma responsable i autònoma, des d'un esperit crític i constructiu.

No menys important és l'ajuda que presta a l'alumne per a conèixer i valorar críticament, des d'una cosmovisió cristiana, les realitats del món contemporani i els seus antecedents històrics, destacant la tasca de l'Església en tot l'enriquiment cultural.

Aquesta assignatura promou també el desenvolupament de la sensibilitat artística i literària, així com el criteri estètic, mostrant la bellesa, la veritat i el bé com a fonts de l'enriquiment personal i cultural.”

15.3. Formulació dels objectius generals de la matèria a Batxillerat en aquesta programació docent, atenent al resultat de les experiències d'ensenyament-aprenentatge

Amb la intenció de clarificar i simplificar l'ús dels referents als quals s'al·ludeix en les “Finalitats Educatives” o “Objectius Generals” de la matèria de Religió i Moral Catòlica a Batxillerat anteriorment tractats, en posteriors referències en aquest o d'altres documents,

en la present programació s'han estructurat, enumerat i formulat els Objectius Generals tal com s'exposa a seguidament:

OBJECTIU 01

“L'educació, entesa com a un procés que pretén el ple desenvolupament de la personalitat de l'alumne, afavoreix la maduració del conjunt de les seves dimensions, ajudant-lo a formar la seva identitat a l'hora que l'introdueix de manera activa en la societat.”

Experiències d'ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l'alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

I / Acompanyar l'alumne en el procés de *desenvolupar la pròpia personalitat*.

I / A_ Fer costat a l'alumne amb l'objectiu de *madurar el conjunt de totes les dimensions de la seva personalitat*.

I / B_ Cooperar amb l'alumne amb l'objectiu de *formar la seva identitat*.

I / C_ Auxiliar l'alumne amb l'objectiu de que pugui *introduir-se de manera activa en la societat*.

OBJECTIU 02

“La dimensió religiosa, amb el seu sentit globalitzador, és una de les que més contribueix a l'assoliment d'una autèntica maduració de la persona. El caràcter integral de l'educació reclama una concepció de la realitat, una cosmovisió, en la que es descobreix el veritable sentit d'allò que un és i d'allò que un fa.”

Experiències d'ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l'alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

II / Contribuir a que el alumne sigui capaç d'*assolir una autèntica maduració com persona des d'una dimensió religiosa de caràcter globalitzador*.

II / A_ Ajudar l'alumne a *desenvolupar els trets essencials d'una concepció i cosmovisió integral de la realitat*.

II / B_ Cooperar amb l'alumne amb l'objectiu de *descobrir el veritable sentit d'allò que un és i d'allò que un fa*.

OBJECTIU 03

“L’etapa de Batxillerat suposa, des del punt de vista psicoevolutiu, la recerca de l’autonomia, la qual cosa comporta un permanent contrast entre el present i la tradició per afrontar el futur. L’alumne comença a rellegir la seva història a la llum de la seva pròpia experiència, qüestionant el dipòsit transmès de sabers, creences i experiències rebudes.”

Experiències d’ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l’alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

III / Assistir l’alumne en l’itinerari de *recercar la pròpia autonomia*.

III / A_ Col·laborar amb l’alumne amb l’objectiu de *contrastar el seu present i la tradició per afrontar el futur*.

III / B_ Tenir cura de l’alumne al començar a *rellegir la seva història a la llum de la seva pròpia experiència*.

III / C_ Estar present en procés de l’alumne de *qüestionar el dipòsit transmès de sabers, creences i experiències rebudes*.

OBJECTIU 04

“L’ensenyament de la religió catòlica ajuda a il·luminar la història personal i social, a respectar i interpretar el conjunt de valors i significats presents en la realitat, oferint claus d’interpretació que donen sentit a allò que fem.”

Experiències d’ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l’alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

IV / Secundar en l’alumne el procés d’*il·luminar la història personal i social*.

IV / A_ Ésser útil a l’alumne amb l’objectiu de *respectar i interpretar el conjunt de valors i significats presents en la realitat*.

IV / B_ Prestar servei a l’alumne amb l’objectiu de *descobrir claus d’interpretació que donen sentit a allò que fem*.

OBJECTIU 05

“L’article 24 del Reial Decret 1105/2014, estableix que el Batxillerat té la finalitat de proporcionar a l’alumnat formació, maduresa intel·lectual i humana, coneixements i habilitats que li permeti desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència. A aquests èxits pot contribuir de manera satisfactòria

l'ensenyament de la religió, facilitant el desenvolupament del judici crític, ensenyant a observar i analitzar la realitat amb respecte, en clau de llibertat, responsabilitat, veritat i obertura a la qüestió del sentit.”

Experiències d'ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l'alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

V / Proporcionar a l'alumnat formació, maduresa intel·lectual i humana, coneixements i habilitats que li permeti *desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència.*

V / A_ Facilitar que l'alumnat pugui *desenvolupar el judici crític.*

V / B_ Promoure en l'alumnat habilitats amb l'objectiu d'*observar i analitzar la realitat amb respecte.*

V / C_ Fomentar en l'alumnat habilitats amb l'objectiu d'*observar i analitzar la realitat en clau de llibertat, responsabilitat i veritat.*

V / D_ Estimular en l'alumnat habilitats amb l'objectiu d'*observar i analitzar la realitat amb obertura a la qüestió del sentit.*

OBJECTIU 06

“La importància que l'assignatura de religió atorga a la inculturació de la fe, en els diferents contextos, és un fet positiu que la converteix en un magnífic instrument per a la comunicació i el diàleg en un món cada vegada més plural. Alhora, assumeix com a punt de partida els objectius que es fixen en l'etapa per al desenvolupament de les diverses capacitats.”

Experiències d'ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l'alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

VI / Fer avançar l'alumne en el fet d'*atorgar importància a la inculturació de la fe, en els diferents contextos.*

VI / A_ Prendre part amb l'alumne al *convertir la inculturació de la fe en un instrument per a la comunicació i el diàleg en un món cada vegada més plural.*

OBJECTIU 07

“Convé destacar en l’haver d’aquesta assignatura l’ajuda a la promoció dels drets humans i a l’exercici de la veritable ciutadania, fomentant la coresponsabilitat en la construcció d’una societat justa i equitativa. Es preocupa també d’aconseguir en els alumnes una maduresa personal i social que els permeti actuar de forma responsable i autònoma, des d’un esperit crític i constructiu.”

Experiències d’ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l’alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

VII / Concórrer amb els alumnes amb l’objectiu d’*ajudar a la promoció dels drets humans i la veritable ciutadania*.

VII / A_ Intervenir amb els alumnes en la tasca d’*atènyer la coresponsabilitat de la construcció d’una societat justa i equitativa*.

VII / B_ Fer florir en els alumnes una maduresa personal i social amb l’objectiu de *permetre’ls actuar de forma responsable i autònoma*.

VII / C_ Menar els alumnes envers l’*actuar de forma responsable i autònoma, des d’un esperit crític i constructiu*.

OBJECTIU 08

“No menys important és l’ajuda que presta a l’alumne per a conèixer i valorar críticament, des d’una cosmovisió cristiana, les realitats del món contemporani i els seus antecedents històrics, destacant la tasca de l’Església en tot l’enriquiment cultural.”

Experiències d’ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l’alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

VIII / Ajudar a l’alumne a *conèixer i valorar críticament, des d’una cosmovisió cristiana, les realitats del món contemporani*.

VIII / A_ Nodrir en l’alumne les habilitats necessàries amb l’objectiu de *conèixer i valorar críticament, des d’una cosmovisió cristiana, els antecedents històrics del món contemporani*.

VIII / B_ Sostenir l’alumne a l’hora de *destacar la tasca de l’Església en tot l’enriquiment cultural*.

OBJECTIU 09

“Aquesta assignatura promou també el desenvolupament de la sensibilitat artística i literària, així com el criteri estètic, mostrant la bellesa, la veritat i el bé com a fonts de l'enriquiment personal i cultural.”

Experiències d'ensenyament-aprenentatge, intencionalment planificades, amb la finalitat de que l'alumne, en finalitzar el seu procés educatiu en aquesta etapa, faci seus els referents en elles relacionats:

IX / Participar amb l'alumnat amb l'objectiu de *promoure el desenvolupament de la sensibilitat artística i literària.*

IX / A_ Estimular l'alumnat amb l'objectiu de *promoure el criteri estètic.*

IX / B_ Coadjuvar l'alumnat amb l'objectiu de *mostrar la bellesa, la veritat i el bé com a fonts de l'enriquiment personal i cultural.*

15.4. Seqüenciació dels objectius generals de la matèria de Religió Catòlica a Batxillerat.

El objectius generals, anteriorment exposats, orienten i configuren el disseny i el desenvolupament curricular de la matèria de Religió i Moral Catòlica a Batxillerat. Així com la seva seqüenciació, adequació i concreció en la programació general de cada curs d'aquesta etapa, de cada unitat didàctica i de cada d'activitat pedagògica en cada grup i en cada classe.

La seqüenciació dels objectius que en l'etapa del Batxillerat es presenta, és substancialment, un itinerari que ha de reflectir el procés d'un progressiu desenvolupament de les competències d'aprendre a aprendre, digital, socials i cíviques, lingüística, de consciència i expressions culturals, i de sentit d'iniciativa i esperit emprenedor de l'alumne que ha optat per cursar la matèria.

Des d'aquests objectius, o referents relatius als assoliments que l'alumne ha d'atènyer en finalitzar el procés educatiu en el batxillerat, es planteja una seqüenciació al llarg de dos cursos acadèmics, on es pretén auxiliar l'alumne per tal que significativament i de manera progressiva recordi, compregui, apliqui, analitzi, avaluï, creï i, finalment, disposi dels suficients coneixements, procediments i actituds que li permetin donar resposta, des de la cosmovisió cristiana, als reptes que presenta el món contemporani.

Mitjançant l'adquisició de destreses, a través d'experiències d'ensenyament-aprenentatge, vinculades al desplegament de la seva habilitat en el raonament lògic i capacitat de diàleg,

es pretén fer-li costat per tal que aconsegueixi la competència adequada per tal d'emprar el llenguatge religiós i els seus continguts i diferents significats en distintes cultures, tant en els àmbits creients com en els filosòfics, especialment en els de la religió i moral catòlica, i també en els no creients, en la seu entorn quotidià i, eventualment, en la seva activitat professional, de la manera següent:

1r Batxillerat

OBJECTIUS 01-02-03-04-05-06-07-08-09

EN UN NIVELL DE COMPETÈNCIA EN EL LLENGUATGE RELIGIÓS ASSIMILAT A UN C1

Contextualitzar, comprendre i ser capaç d'interpretar adequadament una àmplia varietat de textos religiosos extensos i amb un cert nivell d'exigència en el coneixement de les diferents tradicions religioses i filosòfiques, especialment en el cristianisme, així com saber reconèixer els sentits implícits dels textos. Saber com i expressar-se de forma fluida i espontània sense mostres massa evidents d'esforç per trobar les expressions adequades dintre del diàleg creient en un llenguatge religiós i interreligiós. Saber com i ser capaç de produir textos clars, ben estructurats i detallats sobre temes de certa complexitat dintre de l'àmbit de l'experiència religiosa universal, especialment en el catolicisme. Mostrant un ús correcte dels mecanismes d'organització, articulació i cohesió en la lògica interna del text i dels continguts associats a les diverses creences religioses.

2n Batxillerat

OBJECTIUS 01-02-03-04-05-06-07-08-09

EN UN NIVELL DE COMPETÈNCIA EN EL LLENGUATGE RELIGIÓS ASSIMILAT A UN C2

Ser capaç d'interpretar adequadament, en el seu context i sense esforç una àmplia varietat de manifestacions usuals en el llenguatge religiós contemporani. Ja sigui en diàleg directe amb un interlocutor o sorgides dels mitjans de comunicació, encara que siguin donades a conèixer amb celeritat, sempre i quan hagi temps suficient per familiaritzar-se amb la tradició particular en el qual s'ha originat el discurs.

Ser capaç de comprendre sense esforç tipus diferents de textos religiosos o filosòfics de tradicions diverses. Fins i tot de temes abstractes o complexos en el fons o en la forma,

DESENVOLUPADA A PARTIR DEL DOCUMENT 'PROGRAMACIÓ DOCENT DEPARTAMENT D'INSPECCIÓ EDUCATIVA DE LES ILLES BALEARS'

des d'articles especialitzats a llibres de text, incloent les obres clàssiques més significatives.

Participar sense esforç i a gust en un diàleg, disquisició o investigació que inclogui formulacions habituals del llenguatge de les grans religions contemporànies, especialment del cristianisme, expressant amb fluïdesa matisos significatius.

Tenir coneixement de com escriure i escriure un text clar, fluid i estilísticament adequat a un context religiós o filosòfic específic.

Entendre com i presentar una descripció o argumentació clara i fluida en l'estil específic del context d'una tradició religiosa o filosòfica concreta, fent una exposició lògica i ajudant a l'oient a distingir i recordar els punts importants.

Saber com i escriure cartes, informes o articles complexos amb una construcció clara per al lector per tal d'ajudar-lo a comprendre i memoritzar els punts importants.

Saber com escriure i escriure, resumir o criticar un opuscle o una obra de caire professional o literari dintre del domini de les grans religions contemporànies.

16. INDICADORS D'ASSOLIMENT DELS OBJECTIUS PLANTEJATS

OBJECTIU 01

I / L'alumne desenvolupa la pròpia personalitat:

I / A_ L'alumne madura el conjunt de totes les dimensions de la seva personalitat.

I / B_ L'alumne forma la seva identitat.

I / C_ L'alumne s'introdueix de manera activa en la societat.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 02

II / L'alumne assoleix una autèntica maduració com persona des d'una dimensió religiosa de caràcter globalitzador:

II / A_ L'alumne desenvolupa els trets essencials d'una concepció i cosmovisió integral de la realitat.

II / B_ L'alumne descobreix el veritable sentit d'allò que un és i d'allò que un fa.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 03

III / L'alumne recerca la pròpia autonomia:

III / A_ L'alumne contrasta el seu present i la tradició per afrontar el futur:

III / B_ L'alumne comença a rellegir la seva història a la llum de la seva pròpia experiència.

III / C_ L'alumne qüestiona el dipòsit transmès de sabers, creences i experiències rebudes.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 04

IV / L'alumne il·lumina la seva història personal i social:

IV / A_ L'alumne respecta i interpreta el conjunt de valors i significats presents en la realitat.

IV / B_ L'alumne descobreix claus d'interpretació que donen sentit a allò que fem.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 05

V / L'alumne es forma, madura intel·lectualment i humana, adquireix coneixements i habilitats que li permeten desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència.

V / A_ L'alumne desenvolupa el judici crític.

V / B_ L'alumne observa i analitza la realitat amb respecte.

V / C_ L'alumne observa i analitza la realitat en clau de llibertat, responsabilitat i veritat.

V / D_ L'alumne observa i analitza la realitat amb obertura a la qüestió del sentit.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 06

VI / L'alumne atorga importància a la inculturació de la fe, en els diferents contextos.

VI / A_ L'alumne converteix la inculturació de la fe en un instrument per a la comunicació i el diàleg en un món cada vegada més plural.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 07

VII / L'alumne ajuda a la promoció dels drets humans i la veritable ciutadania.

VII / A_ L'alumne ateny la seva coresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa.

VII / B_ L'alumne actua de forma responsable i autònoma.

VII / C_ L'alumne actua de forma responsable i autònoma, des d'un esperit crític i constructiu.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 08

VIII / L'alumne coneix i valora críticament, des d'una cosmovisió cristiana, les realitats del món contemporani.

VIII / A_ L'alumne coneix i valora críticament, des d'una cosmovisió cristiana, els antecedents històrics del món contemporani.

VIII / B_ L'alumne destaca la tasca de l'Església en tot l'enriquiment cultural.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol

forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

OBJECTIU 09

IX / L'alumne promou el desenvolupament de la sensibilitat artística i literària.

IX / A_ L'alumne promou el criteri estètic.

IX / B_ L'alumne mostra la bellesa, la veritat i el bé com a fonts de l'enriquiment personal i cultural.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, o de qualsevol crim contra la humanitat.

16.1. Temporalització dels continguts de la matèria segons el calendari escolar vigent

En la presentació de cada unitat didàctica dintre de la proposta de programació docent del professorat, es pot consultar el bloc al qual pertany la unitat, així com continguts, criteris d'avaluació establerts i estàndards d'aprenentatge relacionats amb ells. La integració de tots els continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge i la seva temporalització, han estat desenvolupats encalçant les "Finalitats Educatives" o "Objectius Generals" segons el currículum de Religió i Moral Catòlica traduïts al català del BOE núm. 47 de dimarts 24 de febrer de 2015.

Les unitats de la matèria de Religió i Moral Catòlica de 1r de Batxillerat i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, segueixen la següent temporalització, dividint els continguts d'aquest curs en quatre blocs:

Bloc 1. Antropologia cristiana.

Bloc 2. Doctrina social de l'Església.

Bloc 3. Relació entre la raó, la ciència i la fe.

Bloc 4. L'Església generadora de cultura al llarg de la història.

AVALUACIÓ PRIMERA

Se segueix el llibre de text: Religió y Moral Católica. Anaya.

UNITAT 1: Experiència religiosa. Societat, cultura i religió.

UNITAT 2: La presència Divina. El fenomen religiós en les cultures.

AVALUACIÓ SEGONA

Se segueix el llibre de text: Religión y Moral Católica. Anaya.

UNITAT 3: Creients o deixebles. Teoria i pràctica en el cristianisme i en l'Església.

UNITAT 4: Fe, ajuda, obstacle? Tècnica, ciència i estil de vida creient.

AVALUACIÓ TERCERA

Se segueix el llibre de text: Religión y Moral Católica. Anaya.

UNITAT 5: On és Déu? El Déu de Jesús de Natzaret. L'obertura a la transcendència de la persona.

UNITAT 6: El déu de la vida en la fraternitat del regne de Déu. La vida de l'Església i la seva doctrina com a referent.

UNITAT 9:

Les unitats de la matèria de Religió i Moral Catòlica de 2n de Batxillerat i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, segueixen la següent temporalització, dividint els continguts d'aquest curs en quatre blocs:

AVALUACIÓ PRIMERA

Se segueix el llibre de text: Religión y Moral Católica. Anaya.

UNITAT 1: La identitat de l'ésser humà.

UNITAT 2: El món actual i la qüestió bioètica.

UNITAT 3: La persona a la llum de la doctrina eclesial.

AVALUACIÓ SEGONA

Se segueix el llibre de text: Religión y Moral Católica. Anaya.

UNITAT 4: La vida a la llum de la doctrina eclesial.

UNITAT 5: El treball a la llum de la doctrina eclesial.

UNITAT 6: L'economia a la llum de la doctrina eclesial.

AVALUACIÓ TERCERA

Se segueix el llibre de text: Religión y Moral Católica. Anaya.

UNITAT 7: Aportacions dels investigadors cristians a la ciència i a la tècnica en el context actual.

UNITAT 8: L'acció evangelitzadora de l'Església i la promoció dels drets humans.

UNITAT 9: L'expressió de la fe que genera bellesa amb l'art.

17. SEQÜÈNCIA DE CONTINGUTS PER CURSOS

Per assolir les “Finalitats Educatives” o “Objectius Generals”, mitjançant els processos d’ensenyament-aprenentatge, el currículum de Religió i Moral Catòlica a Batxillerat proposa la divisió dels seus continguts en quatre blocs temàtics: antropologia cristiana, doctrina social de l’Església, relació raó, fe i ciència i, per últim, l’Església com a generadora de cultura al llarg de la història. D’aquesta manera, es pretén que l’alumne disposi dels suficients coneixements, procediments i actituds que li permetin donar resposta, des de la cosmovisió cristiana, als reptes que li presenta el món contemporani.

17.1. Seqüència de continguts del primer curs de Batxillerat

Els continguts de la matèria de Religió i Moral Catòlica de 1r de Batxillerat, els criteris d’avaluació i els estàndards d’aprenentatge, s’han seqüenciat en funció de les directrius establerts en el currículum de Religió i Moral Catòlica traduïdes al català del BOE núm. 47 de dimarts 24 de febrer de 2015. Dividint els continguts, en aquest primer curs, en quatre blocs:

Bloc 1. Antropologia cristiana.

Bloc 2. Doctrina social de l’Església.

Bloc 3. Relació entre la raó, la ciència i la fe.

Bloc 4. L’Església generadora de cultura al llarg de la història.

CONTINGUTS <i>1r Batxillerat</i>	CRITERIS D’AVALUACIÓ	ESTÀNDARDS D’APRENTATGE AVALUABLES
BLOC 1. ANTROPOLOGIA CRISTIANA		
A. L’home, ésser religiós que busca un sentit a la vida. B. Expressions històriques del sentit religiós.	1. Reconèixer i respectar la necessitat de sentit en l’home.	1.1 Reflexiona sobre esdeveniments mostrats en els mitjans de comunicació i emet judicis de valor sobre la necessitat de sentit.

<p>C. El misteri de la persona humana.</p> <p>D. Fonament de la seva dignitat.</p>	<p>2. Comparar manifestacions històriques que permetin desvetllar des de sempre el sentit religiós de l'ésser humà.</p>	<p>2.1 Identifica i diferencia la diversitat de respostes salvífiques que mostren les religions.</p>
<p>E. Diverses postures davant del fet religiós en la societat actual.</p>	<p>3. Donar raó de l'arrel divina de la dignitat humana.</p>	<p>3.1. Descobreix, a partir d'un visionat que mostri la injustícia, la incapacitat de la llei per a fonamentar la dignitat humana. Compara amb textos eclesials que vinculen la dignitat de l'ésser humà a la seva condició de creatura.</p> <p>3.2 Investiga, obté dades estadístiques i analitza traient conclusions, comportaments dels joves que defensen o atempten contra la dignitat de l'ésser humà.</p>
	<p>4. Identificar i contrastar en el moment actual diverses respostes de sentit.</p>	<p>4.1. Qualifica les respostes de sentit que ofereix l'ateisme, agnosticisme o laïcisme i les contrasta amb la proposta de salvació que ofereixen les religions.</p>
<p>BLOC 2. DOCTRINA SOCIAL DE L'ESGLÉSIA</p>		

<p>A. Origen i evolució de la doctrina social de l'Església.</p> <p>B. Principis fonamentals de la doctrina social de l'Església.</p>	<p>1. Conèixer i valorar el context en què neix i l'ensenyament de la doctrina social de l'Església.</p>	<p>1.1 Identifica problemes socials de finals del segle XIX. N'estudia l'evolució fins a l'actualitat i analitza les respostes de la doctrina social de l'Església.</p>
	<p>2. Identificar la dignitat humana com a clau per a una convivència justa entre els homes, diferenciant-la dels reconeixements que l'Estat realitza a través de les lleis.</p>	<p>2.1 Elabora una definició personal sobre els termes, legal, ètic i moral. Explica públicament les diferències entre els termes amb l'ajuda de mitjans audiovisuals.</p>
	<p>3. Conèixer i aplicar els principis fonamentals de la doctrina social de l'Església a diversos contextos.</p>	<p>3.1 Comprèn i defineix amb paraules personals el significat de bé comú, destí universal dels béns i subsidiarietat. Aplica a situacions concretes aquests principis justificant el pensament social de l'Església.</p>
<p>BLOC 3. RELACIÓ ENTRE LA RAÓ, LA CIÈNCIA I LA FE</p>		
<p>A. Formes de coneixement al llarg de la història amb les quals l'ésser humà descobreix la realitat i la veritat.</p>	<p>1. Conèixer i distingir els diferents mètodes utilitzats per la persona per a conèixer la veritat.</p>	<p>1.1 Identifica, a través de fonts, els diferents mètodes de conèixer la veritat en la filosofia, la teologia, la ciència i la tècnica. Distingeix quins aspectes de la realitat permet conèixer cada mètode.</p>

<p>B. Recorregut històric de les relacions entre la ciència i la fe.</p>		
<p>C. Vincle indissoluble entre ciència i ètica.</p>	<p>2. Conèixer i acceptar amb respecte els moments històrics de conflicte entre la ciència i la fe, sabent donar raons justificades de l'actuació de l'Església.</p>	<p>2.1. Reconeix amb admiració i s'esforça per comprendre l'origen diví del cosmos i distingeix que no prové del caos o l'atzar. 2.2. S'informa amb rigor i debat respectuosament, sobre el cas de Galileu, Servet, etc. Escriu la seva opinió, justificant raonadament les causes i conseqüències d'aquests conflictes.</p>
	<p>3. Ser conscient de la necessitat de relació entre ciència i ètica perquè existeixi un veritable progrés humà.</p>	<p>3.1. Aprèn, accepta i respecta que el criteri ètic neix del reconeixement de la dignitat humana. 3.2. Analitza casos i debat de manera raonada les conseqüències que es deriven d'un ús de la ciència sense referència ètica.</p>
<p>BLOC 4. L'ESGLÉSIA GENERADORA DE CULTURA AL LLARG DE LA HISTÒRIA</p>		
<p>A. Significat del terme i dimensions de la cultura.</p>	<p>1. Conèixer i comparar diferents accepcions del terme cultura.</p>	<p>1.1 Estudia, analitza i defineix el concepte de cultura en diferents èpoques i ho contrasta amb el</p>

B. La vida monacal, font de cultura		caràcter antropològic de l'ensenyament de l'Església
	2. Ser conscient que la persona és generadora de cultura.	2.1 Identifica els elements propis de diverses cultures i elabora un material audiovisual on les compari críticament.
	3. Adonar-se del canvi que el monacat introdueix en la configuració del temps i el treball.	3.1 Coneix i respecta els trets de la vida monàstica. N'identifica la influència en la organització social i la vida laboral. 3.2 Valora el treball dels monjos per conservar l'art i la cultura grecollatina, elaborant un material audiovisual en el qual es reculli la síntesi del seu estudi.

17.2. Seqüència de continguts del segon curs de Batxillerat

Els continguts de la matèria de Religió i Moral Catòlica de 2n de Batxillerat, els criteris d'avaluació i els estàndards d'aprenentatge, s'han seqüenciat en funció de les directrius establerts en el currículum de Religió i Moral Catòlica traduïdes al català del BOE núm. 47 de dimarts 24 de febrer de 2015. Dividint els continguts, en aquest segon curs, en quatre blocs:

Bloc 1. Antropologia cristiana.

Bloc 2. Doctrina social de l'Església.

Bloc 3. Relació entre la raó, la ciència i la fe.

Bloc 4. L'Església generadora de cultura al llarg de la història.

CONTINGUTS <i>2n Batxillerat</i>	CRITERIS D'AVUACIÓ	ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVUABLES
BLOC 1. ANTROPOLOGIA CRISTIANA		
A. La identitat de l'ésser humà. B. El món actual i la qüestió bioètica.	1. Reconèixer i apreciar el caràcter sexuat de la persona i la seva importància per a construir la seva identitat.	1.1. Comprèn i respecta el significat bíblic de l'afirmació «home i dona els creà».
	2. Comprendre i respectar els principis fonamentals de l'Església respecte a la vida.	2.1. Coneix i explica els diferents problemes bioètics relacionats amb l'origen, el desenvolupament i el final de la vida. 2.2. Posseeix arguments per a defensar o donar raons des de la posició cristiana davant situacions reals o suposades que es proposen a classe.
BLOC 2. DOCTRINA SOCIAL DE L'ESGLÉSIA		
A. La persona a la llum de la doctrina eclesial. B. La vida a la llum de la doctrina eclesial.	1. Reconèixer i apreciar el canvi que la doctrina social de l'Església atorga a la persona i a la vida.	1.1. Descobreix, valora i justifica el sentit humanitzador que té el treball.

<p>C. El treball a la llum de la doctrina eclesial.</p> <p>D. Les relacions internacionals a la llum de la doctrina eclesial.</p> <p>E. L'economia a la llum de la doctrina eclesial.</p>	<p>2. Deducir les conseqüències que implica la doctrina social de l'Església en el treball, les relacions internacionals i l'economia.</p>	<p>2.1. Proposa projectes o solucions que podrien dur-se a terme en les polítiques nacionals o internacionals per a fer el món més humà.</p>
<p>BLOC 3. RELACIÓ ENTRE LA RAÓ, LA CIÈNCIA I LA FE</p>		
<p>A. Aportacions dels investigadors cristians a la ciència i a la tècnica en el context actual.</p>	<p>1. Reconèixer el valor social de les aportacions realitzades per investigadors cristians.</p>	<p>1.1. Selecciona, estudia i exposa la biografia d'un investigador cristià ressaltant-ne les aportacions en l'àmbit de la ciència i la tècnica.</p>
<p>BLOC 4. L'ESGLÉSIA GENERADORA DE CULTURA AL LLARG DE LA HISTÒRIA</p>		
<p>A. L'acció evangelitzadora de l'Església i la promoció dels drets humans.</p> <p>B. L'expressió de la fe genera bellesa amb l'art.</p>	<p>1. Reconèixer els esforços que l'Església ha realitzat al llarg dels segles perquè es respecti la dignitat de l'ésser humà i els seus drets.</p>	<p>1.1 Anomena i explica situacions històriques en què l'Església va defensar amb radicalitat l'home i justifica l'elecció realitzada.</p>
	<p>2. Comprendre que algunes creacions culturals són l'expressió de la fe.</p>	<p>2.1. Selecciona obres d'art, investiga sobre l'autor i en descobreix el sentit religiós. Confecciona un material creatiu</p>

		que permeti conèixer aquests artistes.
--	--	--

18. MÈTODES PEDAGÒGICS

Tal com s'estableix en el currículum de Religió i Moral Catòlica traduït al català del BOE núm. 47 de dimarts 24 de febrer de 2015. "La normativa educativa derivada de la LOMCE defineix la metodologia didàctica com a: conjunt d'estratègies, procediments i accions organitzades i planificades pel professorat, de manera conscient i reflexiva, amb la finalitat de possibilitar l'aprenentatge de l'alumnat i l'assoliment dels objectius plantejats. (Reial Decret 1105/2014, de 26 de desembre)."

Fruit d'aquest anhel de possibilitar l'aprenentatge de l'alumnat i d'assolir els objectius plantejats, han emergit els principis metodològics des dels quals s'ha dissenyat i adaptat cada una de les unitats didàctiques, i els elements que les ordeixen, a la realitat particular i sempre canviant de l'alumnat: distribució dels objectius de la matèria, selecció dels centres d'interès més significatius, seqüenciació de continguts adequada a cada nivell, flexibilitat en la metodologia i, activitats d'ensenyança i aprenentatge i d'avaluació interactives. Aquests principis i la seva concreció en estratègies, procediments, recursos i accions organitzades, constitueixen l'entrellat que fonamentarà el desenvolupament d'aquesta matèria durant el present curs.

Prenent en consideració això, "en aquest sentit, l'assignatura de Religió i Moral catòlica utilitzarà una metodologia centrada en la persona, que respectarà els següents principis:
A. Reconeixement del rol del docent. El docent és peça clau en l'elaboració de la planificació, l'elaboració i implementació d'activitats d'aula ajustades al grup concret al qual està ensenyant, així com a l'avaluació del procés. La seva formació i la seva responsabilitat en l'acompanyament del procés de creixement de l'estudiant resulta, per tant, fonamental a l'hora de garantir l'èxit del procés d'aprenentatge."

Per assolir els objectius, les competències i l'aprenentatge dels continguts, ha estat necessari optar per una metodologia que ajudi a atrapar tals metes. La metodologia de la present programació didàctica de Religió i Moral Catòlica es basa en els Objectius

Generals de la LOMCE i el Reial Decret per a l'Educació Secundària Obligatòria; en les estratègies de metodologia didàctica del currículum de Religió i Moral Catòlica per a l'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, i a les aportacions específiques de la Pedagogia i Didàctica Religiosa.

B. Aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des del procés psicoevolutiu de l'alumnat: edat, desenvolupament psicològic, social, moral, familiar i religiós. Així ho explicita el currículum: «Adaptació a l'àmbit emocional i cognitiu dels estudiants, respectant el desenvolupament psicoevolutiu propi de cada etapa. Aquesta atenció permetrà combinar de manera adequada el concret i l'abstracte, el treball individual i el grupal, el manipulatiu, experiencial i visual amb els aspectes conceptuals»

C. La diversitat dels nostres alumnes, amb els seus estils d'aprenentatge diferents, ens ha anat conduint a treballar des de les diferents potencialitats de cada un d'ells, basant-nos sempre en les seves fortaleses per poder donar resposta a les seves necessitats. Tal com s'expressa en el currículum: "Respecte pels ritmes i estils d'aprenentatge dels estudiants. No tots els estudiants són iguals, no tots aprenen a la mateixa velocitat ni utilitzen les mateixes estratègies. L'atenció a la diversitat i el desenvolupament de la inclusió comença en l'assumpció d'aquest principi fonamental.

D. "Consideració de la dimensió humanista. Tots els aprenentatges estan al servei de la formació humana. La matèria de religió, des de la seva clau personalitzadora, requereix que tot tipus d'aprenentatges, instrumentals, cognitius, actitudinals, socioafectius no siguin considerats un fi en si mateixos sinó que estiguin al servei de la formació integral de l'ésser humà."

E. Igualment, aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió s'ha dissenyat i desenvolupat des de la concepció d'un aprenentatge significatiu. "Respecte per la curiositat i inquietuds dels estudiants. Consideració dels interessos i expectatives dels estudiants així com dels coneixements previs, de manera que es garanteixi un aprenentatge significatiu." El desenvolupament del coneixement partint d'aprenentatges significatius i de qualitat, suposa que l'alumnat relaciona el que veritablement aprèn amb els conceptes que ja té i experiències d'aprenentatge que ja ha incorporat amb anterioritat. Així, dóna significat al material que es proposa com nou objecte d'aprenentatge i construeix els seus propis coneixements. L'aprenentatge significatiu implica una memorització comprensiva del que s'aprèn, suposa

una reflexió crítica per part de l'alumnat i comporta una funcionalitat la que l'alumne i l'alumna han après serveix per efectuar nous aprenentatges i enfrontar-se a noves situacions. Perquè es realitzi aquest tipus d'aprenentatge, el professorat ha de partir de la preparació dels estudiants i dels seus coneixements previs, l'objecte d'aprenentatge ha de ser coherent i lògic (l'alumnat ha de poder atribuir-li significat i integrar-lo a la seva estructura cognoscitiva) i, a més, els estudiants han d'estar motivats per realitzar l'aprenentatge.

F. "Seguiment dels criteris d'avaluació educativa. Per a facilitar el compliment d'aquests principis metodològics s'aplicarà una avaluació contínua, global i formativa al llarg del procés d'ensenyament i aprenentatge; i sumativa al final del procés, de manera que s'avalui el nivell d'assoliment aconseguit. L'avaluació objectiva garanteix una valoració adequada de la dedicació, esforç i rendiment de tots els estudiants."

G. "Desenvolupament de l'aprenentatge en equip i/o cooperatiu. L'estudi i reflexió del cristianisme, per la seva intrínseca dimensió comunitària, és una matèria adequada per a desenvolupar el treball en equip i l'aprenentatge cooperatiu."

H. "Utilització educativa dels recursos tecnològics. L'ensenyament de la religió promou la utilització de la tecnologia de la informació i la comunicació no només d'una manera instrumental, que resulti útil a l'estudiant en la recerca d'informació o en la resolució de problemes plantejats a la classe, sinó procurant la seva integració en la vida del subjecte i el seu ús ètic. Les xarxes socials o les eines de construcció i manipulació d'imatges, per exemple, són instruments que permeten noves formes d'expressió de la cultura i la identitat personal que cal aprendre a dominar."

I. També aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió i Moral Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des de la investigació a partir de narracions bíbliques, relats sagrats i comentaris de moltes tradicions religioses i les aportacions contemporànies de nous fenòmens socials amb pretensió de sacralitat, així com les històries de la vida diària tant en format tradicional com audiovisual, sense oblidar les aportacions més significatives de la literatura universal. Aquesta opció vol provocar a l'aula una motivació fent servir el llenguatge específic de la transmissió d'experiència i de valors de les religions, especialment de la religió cristiana, així com pels avantatges que aporta a l'alumnat. Aquests avantatges es podrien sintetitzar en:

a) Facilitat per comprendre experiències que eduquen en el sentit de la vida.

- b) Promoció de les bases per al desenvolupament de les principals competències i capacitats humanes.
- c) Desenvolupament dels ensenyaments i experiències cognitives, morals i afectives sobre les principals virtuts i valors cívics, morals i religiosos.
- d) Desenvolupament d'una cultura bíblica integral i dels textos d'altres tradicions religioses en l'alumnat.
- e) Enfortiment de la comprensió del propi criteri, desenvolupament de la pròpia consciència i de la intel·ligència emocional i la intuïció, des de la realitat personal de cada alumne i alumna.

J. Aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió i Moral Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat tenint present la promoció del diàleg de la fe cristiana amb les religions i la cultura actual. La classe de Religió Catòlica establirà un diàleg amb la realitat religiosa i sociocultural de l'entorn, per mostrar la influència mútua entre el fet religiós general i cristià i la cultura. Es pretén valorar, en vista de la fe cristiana, els valors, les idees i els models de comportament de la cultura actual; alhora que es reinterpretaran les fórmules, els ritus, els símbols i els comportaments religiosos en vista dels valors i els anti-valors més influents en la vida quotidiana.

K. També aquest ensenyament-aprenentatge s'ha dissenyat i desenvolupat cercant la capacitació de l'alumnat a veure, jutjar i actuar sobre si mateix, els altres, la societat i el medi ambient. Per això, diverses activitats són elaborades de manera que l'alumnat practiqui la metodologia específica que utilitza l'Església Catòlica davant dels problemes socials i mediambientals: veure, jutjar i actuar.

L. Aquest ensenyament-aprenentatge s'ha dissenyat i desenvolupat per al desenrotllament del protagonisme i l'activitat de l'alumnat. Així, l'alumne o l'alumna és l'autor del seu propi aprenentatge i és capaç de desenvolupar les seves competències. D'ells sorgeix la força interior per desenvolupar les seves capacitats, les seves intel·ligències múltiples i el poder per realitzar-se com a persones. La funció del professor o professora serà fer de mitjancer, facilitador, orientador i guia per a què l'alumnat trobi els instruments que l'ajudin a aprendre a aprendre i a descobrir per si mateix.

M. Finalment, aquest ensenyament-aprenentatge de la Religió i Moral Catòlica s'ha dissenyat i desenvolupat des d'una pluralitat de metodologies i una diversitat d'activitats. En les

unitats i els materials complementaris s'han conjugat les activitats cooperatives i de socialització amb les de desenvolupament individual. No és compatible una metodologia tan cada o única sota els principis derivats de l'educació personalitzada, l'aprenentatge per competències o la pedagogia religiosa. La metodologia ha de ser oberta, ja que cada alumne o alumna és un món i cada un d'ells pot suposar una adaptació específica.

Entre la diversitat de mètodes que es faran servir en aquesta classe de Religió hi haurà:

-El dialògic (centrat en el diàleg sobre les experiències de vida i l'aprenentatge dels continguts).

-L'inductiu (partir del particular i proper a l'alumnat per a, per mitjà de conceptualitzacions cada vegada més complexes, acabar en el general).

-El deductiu (partir del general per acabar en el particular, en l'entorn i l'experiència més propera de l'alumnat).

-L'indagatori (per mitjà de l'explicació i l'aplicació del mètode científic).

-L'actiu (per mitjà de la realització l'alumnat de la major part de les activitats de classe).

-L'explicatiu (per mitjà de les estratègies de l'explicació).

-El mixt (combinar en una mateixa unitat diversos mètodes).

19. DISTRIBUCIÓ ESPAI-TEMPS

Si partim d'un enfocament sistèmic de l'educació, en què cada un dels elements del currículum està relacionat amb els altres, l'organització de l'aula és també un dels aspectes que s'ha tingut en compte aquesta programació docent. La disposició dels espais i la distribució dels temps han esdevingut igualment importants en la concreció de les activitats de docència i aprenentatge. S'ha distribuït l'espai i el temps de la manera més eficient possible per tal de treballar les diferents estratègies en el grup, a fi que tots el alumnes puguin i sàpiguen fer feina tant de manera individual com per parelles, en petit grup o en gran grup. Aquesta diversitat d'estratègies enriquirà els alumnes i els ajudarà a desenvolupar una actitud de col·laboració amb els companys, de respecte, de responsabilitat, de participació i d'autonomia progressiva. La distribució del mobiliari de l'aula permetrà dintre del possible l'organització de feines en grups i la realització d'activitats diferents i propiciarà una l'organització de l'espai de manera que es facilitarà la comunicació entre els aprenents, la interacció freqüent i organitzada i l'atenció a la

diversitat. Pel que respecta a la distribució temporal, s'ha de tingut present els criteris pedagògics que té aprovat el centre per l'elaboració dels horaris dels alumnes, que cada curs són concretats a la Programació General Anual.

20. ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ I DE REFORÇ

S'ha tingut present en aquesta programació l'adequació a les característiques i el coneixement de l'alumnat, incorporant una prova prèvia de nivell i també una avaluació inicial dels alumnes, per tal de fonamentar l'adopció de decisions relatives als continguts, competències i activitats d'aprenentatge. S'ha donat especial importància a la diversitat i inclusió de tot l'alumnat a l'aula dintre d'un clima de respecte mutu. En aquestes edats es fan notables les seves diferències, les quals es reflecteixen en les seves diverses capacitats, motivacions, centres d'interès i graus de creativitat. Per això, les activitats d'ampliació i reforç seran algunes vegades individuals i altres de parella o grupals, en petit o grup més nombrós. Com a resposta per al tractament de la diversitat dintre de l'aula, es presentaran diferents modalitats de realització de l'activitat, suggerint una modalitat per cada tipus d'alumne i deixant llibertat per tal que cadascun d'ells pugui triar la modalitat que li sembli més adient per a la realització de l'activitat presentada. Cada alumne, segons les seves capacitats, qualitats i interessos, triarà la modalitat que més faciliti la consecució d'un progrés en el procés d'aprenentatge competencial significatiu.

21. CRITERIS D'AVUACIÓ I DE QUALIFICACIÓ

S'ha tingut present en aquesta Programació l'adequació a les característiques i el coneixement de l'alumnat, incorporant una prova prèvia de nivell i també una avaluació inicial dels alumnes, per tal fonamentar l'adopció de decisions relatives als continguts i competències, tal com s'exposa, a l'article 8 de l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de 20 de maig de 2015 sobre les mesures d'atenció a la diversitat de les característiques dels alumnes de l'educació secundària a les Illes Balears. Igualment s'ha posat especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

21.1. Adequació i seqüència dels criteris d'avaluació

Els alumnes han d'assolir, responent a la finalitat inicialment exposada a través dels objectius de la matèria de Religió i Moral Catòlica, sabent i sabent fer, els següents coneixements i competències:

BATXILLERAT

1r de Batxillerat

Contextualitzar, comprendre i ser capaç d'interpretar adequadament una àmplia varietat de textos religiosos extensos i amb un cert nivell d'exigència en el coneixement de les diferents tradicions religioses i filosòfiques, així com saber reconèixer els sentits implícits dels textos. Saber com i expressar-se de forma fluida i espontània sense mostres massa evidents d'esforç per trobar les expressions adequades dintre del diàleg creient en un llenguatge religiós i interreligiós. Saber com i ser capaç de produir textos clars, ben estructurats i detallats sobre temes de certa complexitat dintre de l'àmbit de l'experiència religiosa universal. Mostrant un ús correcte dels mecanismes d'organització, articulació i cohesió en la lògica interna del text i dels continguts associats a les diverses creences religioses, especialment als continguts.

21.2. Procediments d'avaluació i criteris de qualificació de l'aprenentatge

PROCEDIMENTS D'AVALUACIÓ DE L'APRENTATGE

BATXILLERAT

La qualificació de l'alumnat en la matèria de Religió Catòlica del nivell de 1r de Batxillerat dels corresponents objectius, continguts, estàndards d'aprenentatge i acompliments competencials, s'ha adequat als següents criteris:

- Es realitzarà com a mínim una prova escrita per avaluació, a la qual li correspondrà un 50% de la qualificació.
- Els treballs d'aula aportaran el 20% de la nota.
- L'actitud de respecte mutu dintre de l'aula, el treure profit del temps de classe, el desenvolupament dels hàbits de feina, la participació activa en les activitats del grup, la coresponsabilitat en la cura del mobiliari de l'aula i de l'ambient de la classe constitueixen activitats ordinàries de classe, i suposen el 15% de la qualificació.
- Les activitats específiques de classe es consideren treballs que es desenvolupen a l'aula, i representen un 10% de la nota.

– Es optativa la realització d'un treball fora del temps de classe durant cada avaluació, significarà el 5% de la nota en l'avaluació contínua.

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ DE L'APRENTATGE

BATXILLERAT

La qualificació de l'alumnat en la matèria de Religió Catòlica del nivell de 1r de Batxillerat dels corresponents objectius, continguts, estàndards d'aprenentatge i assoliments competencials, s'ha adequat als següents criteris:

- La qualificació ordinària en cada avaluació es calcularà a partir la suma aritmètica dels percentatges especificats anteriorment.
- La qualificació ordinària final del curs serà el valor resultant de la mitja aritmètica de les tres avaluacions.
- Per aprovar el curs per avaluació ordinària contínua es necessària una nota mínima de 3,5 en cada avaluació, i que el promig de les tres avaluacions resulti igual o superior a un 4,5.
- La recuperació de les avaluacions suspeses es farà al final de cada avaluació. D'acord amb els criteris generals del centre educatiu i del propi departament, si no se supera l'assignatura de forma ordinària, el professor proposarà una recuperació, per parts, al final del curs acadèmic. D'acord amb els criteris generals del centre educatiu i del propi departament, si l'avaluació final ordinària no és favorable, s'oferirà una possibilitat de recuperació al setembre. En el cas d'haver de presentar-se pel setembre, es realitzarà un examen que representarà el 100% de la nota.

21.3. Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge.

En l'avaluació del procés d'ensenyament-aprenentatge, de l'alumnat i del professorat en la matèria de Religió Catòlica de Batxillerat, es faran servir les següents estratègies i els procediments:

- El processos d'aprenentatge i les activitats incorporaran procediments d'avaluació que inclouran totes les activitats i tots els participants. Aquests procediments inclouran igualment sistemes d'auto-avaluació i co-avaluació, en els quals també s'inclourà el propi docent.

- Aquests procediments quedaran enregistrats en fulles de càlcul automatitzades i actualitzades de forma automàtica. Mitjançant valors numèrics i nivells competencials, els procediments d'avaluació mostraran el nivell assolit en els processos i activitats d'aprenentatge proposades.
- Mitjançant una avaluació inicial o diagnòstica, una avaluació contínua o formativa, i una avaluació final o sumativa, els procediments d'avaluació mostraran els resultats dels processos i activitats d'aprenentatge.
- L'avaluació inicial o diagnòstica es presenta i realitza, concretament amb la presentació del primer tema de l'inici de cada curs.
- L'avaluació formativa o orientadora es desenvolupa en els apartats d'experiències humanes i religioses, els continguts, la Bíblia, i el taller d'intel·ligències múltiples, i les seves corresponents activitats i recursos didàctics: lectures i comentari de relats, exercicis de comprensió lectora, activitats d'aplicació personal i social, o treballs d'investigació. Aquests apartats i recursos pretenen assolir els objectius i desenvolupar les competències de la unitat, al mateix temps que serveixen d'orientació al professorat sobre els avenços i els retrocessos en el procés d'ensenyament-aprenentatge de l'alumnat.

21.4. Criteris i procediments de recuperació.

La recuperació de la matèria pendent de cursos anteriors s'adequarà als criteris generals del centre educatiu i del propi departament, i es realitzarà dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu. S'oferirà a cada alumne una possibilitat de recuperació de l'assignatura mitjançant la presentació d'un treball de síntesi dels continguts més importants. Aquesta síntesi constarà d'una exposició escrita (50% de la nota) i d'una exposició oral (50% de la nota).

21.5. Criteris de promoció i de titulació

Els criteris de promoció i titulació de l'alumnat s'adequarà en tots els casos i sense excepcions als criteris generals que estableixi en el seu moment en centre educatiu d'acord amb els respectius departaments.

22. ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES

En aquests estàndards d'aprenentatge s'especifiquen els criteris d'avaluació que permeten definir els resultats de l'aprenentatge i es concreta el que l'alumne ha de saber,

DESENVOLUPADA A PARTIR DEL DOCUMENT 'PROGRAMACIÓ DOCENT DEPARTAMENT D'INSPECCIÓ EDUCATIVA DE LES ILLES BALEARS'

comprendre i saber fer en la matèria de Religió i Moral Catòlica. Els estàndards d'aprenentatge s'han de distribuir i seqüenciar per a cada curs. Són mesurables, observables, i avaluable i permeten graduar el rendiment o desenvolupament assolit. Aquests estàndards d'aprenentatge s'han tingut especialment presents en el disseny de les proves de nivell i de l'avaluació inicial de diagnòstic.

Les unitats de 1r de Batxillerat i els seus corresponents continguts, criteris d'avaluació i estàndards d'aprenentatge, s'han seqüenciat i organitzat en funció dels següents criteris: Els blocs de continguts del currículum de Religió Catòlica (2015).

Bloc 1. Antropologia cristiana.

Bloc 2. Doctrina social de l'Església.

Bloc 3. Relació entre la raó, la ciència i la fe.

Bloc 4. L'Església generadora de cultura al llarg de la història.

CONTINGUTS	CRITERIS D'AVAUACIÓ	ESTÀNDARDS D'APRENTATGE AVALUABLES
Bloc 1. Antropologia cristiana		
L'home, ésser religiós que busca un sentit a la vida. Expressions històriques del sentit religiós. El misteri de la persona humana. Fonament de la seva dignitat. Diverses postures davant del fet religiós en la societat actual.	1. Reconèixer i respectar la necessitat de sentit en l'home. 2. Comparar manifestacions històriques que permetin desvetllar des de sempre el sentit religiós de l'ésser humà. 3. Donar raó de l'arrel divina de la dignitat humana. 4. Identificar i contrastar en el moment actual diverses respostes de sentit.	1.1 Reflexiona sobre esdeveniments mostrats en els mitjans de comunicació i emet judicis de valor sobre la necessitat de sentit. 2.1 Identifica i diferencia la diversitat de respostes salvífiques que mostren les religions. 3.1 Descobreix, a partir d'un visionat que mostri la injustícia, la incapacitat de la llei per a fonamentar la dignitat humana. Compara amb textos eclesials

		<p>que vinculen la dignitat de l'ésser humà a la seva condició de creatura.</p> <p>3.2 Investiga, obté dades estadístiques i analitza traient conclusions, comportaments dels joves que defensen o atempten contra la dignitat de l'ésser humà.</p> <p>4.1 Qualifica les respostes de sentit que ofereix l'ateisme, agnosticisme o laïcisme i les contrasta amb la proposta de salvació que ofereixen les religions.</p>
<p>Bloc 2. Doctrina social de l'Església</p>		

<p>Origen i evolució de la doctrina social de l'Església. Principis fonamentals de la doctrina social de l'Església.</p>	<p>1. Conèixer i valorar el context en què neix i l'ensenyament de la doctrina social de l'Església. 2. Identificar la dignitat humana com a clau per a una convivència justa entre els homes, diferenciant-la dels reconeixements que l'Estat realitza a través de les lleis. 3. Conèixer i aplicar els principis fonamentals de la doctrina social de l'Església a diversos contextos.</p>	<p>1.1 Identifica problemes socials de finals del segle XIX. N'estudia l'evolució fins a l'actualitat i analitza les respostes de la doctrina social de l'Església. 2.1 Elabora una definició personal sobre els termes, legal, ètic i moral. Explica públicament les diferències entre els termes amb l'ajuda de mitjans audiovisuals. 3.1 Comprèn i defineix amb paraules personals el significat de bé comú, destí universal dels béns i subsidiarietat. Aplica a situacions concretes aquests principis justificant el pensament social de l'Església.</p>
<p>Bloc 3. Relació entre la raó, la ciència i la fe</p>		
<p>Formes de coneixement al llarg de la història amb les quals l'ésser humà descobreix la realitat i la veritat. Recorregut històric de les relacions entre la ciència i la fe. Vincle indissoluble entre ciència i ètica.</p>	<p>1. Conèixer i distingir els diferents mètodes utilitzats per la persona per a conèixer la veritat. 2. Conèixer i acceptar amb respecte els moments històrics de conflicte entre la ciència i la fe, sabent donar</p>	<p>1.1 Identifica, a través de fonts, els diferents mètodes de conèixer la veritat en la filosofia, la teologia, la ciència i la tècnica. Distingeix quins aspectes de la realitat permet conèixer cada mètode. 2.1 Reconeix amb sorpresa i s'esforça per comprendre</p>

	<p>raons justificades de l'actuació de l'Església.</p> <p>3. Ser conscient de la necessitat de relació entre ciència i ètica perquè existeixi un veritable progrés humà.</p>	<p>l'origen diví del cosmos i distingeix que no prové del caos o l'atzar.</p> <p>2.2 S'informa amb rigor i debat respectuosament, sobre el cas de Galileu, Servet, etc. Escriu la seva opinió, justificant raonadament les causes i conseqüències d'aquests conflictes.</p> <p>3.1 Aprèn, accepta i respecta que el criteri ètic neix del reconeixement de la dignitat humana.</p> <p>3.2 Analitza casos i debat de manera raonada les conseqüències que es deriven d'un ús de la ciència sense referència ètic.</p>
<p>Bloc 4. L'Església generadora de cultura al llarg de la història</p>		
<p>Significat del terme i dimensions de la cultura.</p> <p>La vida monacal, font de cultura</p>	<p>1. Conèixer i comparar diferents accepcions del terme cultura.</p> <p>2. Ser conscient que la persona és generadora de cultura.</p> <p>3. Adonar-se del canvi que el monacat introdueix en la configuració del temps i el treball.</p>	<p>1.1 Estudia, analitza i defineix el concepte de cultura en diferents èpoques i ho contrasta amb el caràcter antropològic de l'ensenyament de l'Església.</p> <p>2.1 Identifica els elements propis de diverses cultures i elabora un material audiovisual on les compari críticament.</p>

		<p>3.1 Coneix i respecta els trets de la vida monàstica. N'identifica la influència en la organització social i la vida laboral.</p> <p>3.2 Valora el treball dels monjos per conservar l'art i la cultura grecolatina, elaborant un material audiovisual en el qual es reculli la síntesi del seu estudi.</p>
--	--	---

23. ELEMENTS TRANSVERSALS TRACTATS

L'estudi del fet religiós contemporani comporta una relació entre les diferents àrees, i per desenvolupar tal interdisciplinarietat i abordar la transversalitat d'alguns ensenyaments, diverses activitats han estat concebudes per ser realitzades en col·laboració amb altres àrees curriculars.

Per aquest motiu el tractament dels elements transversals que es treballaran a la matèria de Religió i Moral Catòlica té coherència amb el que està determinat al Projecte Educatiu de Centre i a la seva Concreció Curricular.

L'ensenyament-aprenentatge d'aquesta matèria s'ha dissenyat i desenvolupat, en els diversos cursos de Batxillerat, des d'una visió global de la interrelació dels sabers actuals amb el fenomen religiós i tenint present la seva aportació específica al disseny competencial en el currículum. Especialment, la comprensió, el respecte, l'aprenentatge significatiu i integració pràctica, en els àmbits formals, no formals i informals, dels valors de la Declaració Universal de Drets Humans de les Nacions Unides, com ensenyaments transversals en el currículum de totes les àrees, s'ha plantejat com una eina que ha de contribuir a que els propis alumnes aprenguin a espavilar-se en una societat en canvi accelerat i permanent, dotant-los de la capacitat de individuar els criteris necessaris per tal de contribuir a la creació d'autèntica riquesa i bastir un entrellat social més equitatiu, respectuós i solidari.

Els elements transversals bàsics són:

- Comprensió lectora.
- Expressió oral i escrita.
- Comunicació audiovisual.
- Tecnologies de la informació i la comunicació.
- L'esperit emprenedor basat en aptituds com la creativitat, l'autonomia, la iniciativa, el treball en equip, la confiança en un mateix i el sentit crític.
- L'educació cívica i constitucional.

Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

24. MATERIALS I RECURSOS DIDÀCTICS QUE S'UTILITZARAN

La selecció i l'ús de materials i recursos didàctics ha constituït un aspecte essencial en aquesta programació ja que està totalment relacionat amb la metodologia emprada.

La implicació del docent ha estat primordial en l'elaboració i el disseny dels diferents tipus de materials per adaptar-los als diferents nivells, estils i ritmes d'aprenentatge de l'alumnat, per tal de garantir una millor atenció la diversitat de l'aula.

S'ha potenciat l'ús d'una varietat de materials i recursos, considerant especialment les TIC, que permetran accedir a recursos virtuals i afavoriran la innovació, adaptació i millora de la metodologia d'aprenentatge.

Pel que respecta als llibres de text, s'ha tingut en compte l'Ordre de la consellera d'Educació, Cultura i Universitats de dia 21 de juliol de 2014 (BOIB 24/07/2014 núm. 100), en el seu Art. 10 on s'exposa que els llibres de text i consulta no poden ser substituïts abans que transcorri un període mínim de quatre cursos acadèmics.

Els materials i recursos didàctics seran els següents:

- El llibre de l'alumne, que només farà servir el docent, com a fil conductor:

1r de Batxillerat 'Educació Religiosa i Moral Catòlica 1Bat, Anaya

- La proposta didàctica de l'assignatura continguda en el llibre de text de cada curs, que seguirà el docent com a fil conductor.

- Els recursos de la proposta didàctica que, entre altres materials, inclouen activitats de reforç, d'ampliació i d'avaluació, i activitats en la web i audiovisuals.
- Recursos vinculats a Classroom i Drive.

25. PROCEDIMENTS DE SUPORT I DE RECUPERACIÓ.

De manera general, el suport ordinari s'ha planificat, sempre tenint en compte el que està establert en el Pla d'Atenció a la Diversitat (PAD) del centre.

Els procediments de suport i de recuperació de la matèria pendent de cursos anteriors d'adequat als criteris generals del centre educatiu i del propi departament, i es realitzarà dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu. S'oferirà a cada alumne una possibilitat de recuperació de l'assignatura mitjançant la presentació d'un treball de síntesi dels continguts més importants. Aquesta síntesi constarà d'una exposició escrita (50% de la nota) i d'una exposició oral (50% de la nota).

26. ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES I EXTRAESCOLARS

S'han d'establert els criteris generals a tenir en compte a l'hora de programar les activitats complementàries i extraescolars. Les activitats complementàries i extraescolars s'han concretat en cada curs dins del marc de la Programació General Anual (PGA). Igualment s'ha tingut present que aquest tipus d'accions seran altament motivadores per a l'alumnat i s'ha planificat la seqüència d'activitats prèviament, preveient un seguiment durant i després de la pròpia acció educativa.

27. CONTRIBUCIÓ A L'ADQUISICIÓ DE LES COMPETÈNCIES CLAU

La matèria de Religió i Moral Catòlica contribueix al desenvolupament competencial, desenvolupant les pròpies capacitats de cada alumne, aplicant de manera integrada els continguts propis de l'etapa educativa. L'alumne aconsegueix dur a terme les activitats adequadament, resol problemes complexos eficaçment, i acreix el domini de les set competències claus, en major o menor grau.

APROXIMACIÓ AL MODEL COMPETENCIAL DES DE LA MATÈRIA DE RELIGIÓ I MORAL CATÒLICA

La llei d'educació (LOMCE) presenta la definició de les competències clau que han d'assolir els alumnes en acabar el BATXILLERAT. Entenem per competència la capacitat

de dur a la pràctica de forma integrada, en contextos i situacions diferents, els coneixements, les destreses i les actituds personals que s'han adquirit. Les competències tenen tres components: un saber (un contingut), un saber fer (un procediment, una habilitat o una destresa) i un saber estar o ser (una actitud concreta).

Abordar cada competència de manera global en cada unitat didàctica és impossible; a causa d'això, cada una d'aquestes competències s'ha dividit en indicadors de seguiment, que permetran descriure-la d'una manera més precisa; però ja que el caràcter d'aquests és encara molt general, l'ajustament del nivell de concreció, dintre de cada unitat didàctica, ha exigut que els esmentats indicadors es dividissin, al seu torn, en el que es denominarem descriptors de la competència, que seran els que «descriuin» el grau competencial de l'alumnat. Per cada indicador de seguiment trobarem descriptors, amb els verbs en infinitiu. En cada unitat didàctica, cada un d'aquests descriptors es concretarà en acompliments competencials, redactats en tercera persona del singular del present d'indicatiu.

L'acompliment serà l'aspecte, per tant, específic de la competència que es pot entrenar i avaluar de manera explícita; serà, per aquest motiu, concret i objectivable. Per al seu desenvolupament, hem partit d'un marc de descriptors competencials definit pel projecte curricular i aplicable a tots els cursos.

Es desenvolupen les competències en les activitats d'ensenyament-aprenentatge de cada unitat insistint en el desenvolupament d'intel·ligències múltiples, plantejades com un taller educatiu on l'alumnat, per mitjà de la reflexió, l'activitat i l'aplicació, desenvolupa les competències. Especialment, es treballen les competències des de la intuïció productiva, la intel·ligència emotiva i l'educació en valors i excel·lència humana, així com les següents propostes del currículum de Religió Catòlica (2015). Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

- La competència d'aprendre a aprendre.
- La competència de consciència i expressions culturals.
- Les competències socials i cíviques.
- La competència en comunicació lingüística.

- La competència d'iniciativa i esperit emprenedor

En la programació de cada unitat s'indica la competència o competències que es treballen, els descriptors competencials i els acompliments competencials, i la seva relació amb els respectius objectius, continguts i estàndards d'aprenentatge.

27.1. Contribució específica de la matèria de religió i moral catòlica a l'adquisició i desenvolupament de les competències clau

Les competències clau són els coneixements, les destreses i les actituds bàsiques que totes les persones necessitem per al nostre desenvolupament personal i la nostra adequada inserció a la societat i al món laboral. Són també la base per a un aprenentatge al llarg de tota la vida.

L'ensenyança de la matèria de Religió i Moral Catòlica contribueix a aquesta proposta de qualitat de l'educació que propugna la LOMQE des de la presentació i desenvolupament de coneixements, valors i actituds. Especialment aquells que treballen la dimensió espiritual de l'alumnat. Aquells que l'obren a una proposta de sentit últim per a la seva vida. Aquells coneixements, valors i actituds que són el fonament i fan possible una convivència lliure, pacífica i solidària en contacte entre la diversitat de creences. És a dir, aquells coneixements, valors i actituds que fan possible una formació integral de la persona en bé del conjunt de membres de la societat. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

La classe de religió no només se centra en la dimensió religiosa, sinó també potencia altres dimensions de la persona, com són la dimensió racional (cognitiva), la dimensió relacional (social), la dimensió ètica (el món de les actituds i valors), la dimensió històrica o la dimensió estètica i artística.

Si tenim present que les competències clau són "aquelles que sustenten la realització personal, la inclusió social i la ciutadania activa", algunes d'aquestes competències mantenen una especial relació amb les propostes educatives de la tradició cristiana. Fins i tot, podria dir-se que si es prescindeix del bagatge cultural, social i ètic religiós cristià, mancaran alguns elements importants per al desenvolupament personal dels alumnes en la nostra societat europea futura.

El currículum de religió se serveix dels elements cristians presents en l'entorn de l'escola i dels alumnes, de les imatges i dels símbols, del llenguatge i d'altres recursos, per a la comprensió de les creences pròpies de cada etapa evolutiva. D'aquesta manera es desenvolupa la competència de comunicació lingüística, que utilitza el llenguatge que conforma la cultura i la tradició que es transmeten d'una generació a l'altra. Així, el llenguatge bíblic i la seva riquesa d'expressió i de simbologia, el llenguatge doctrinal i la seva precisió conceptual, analítica i argumental, i el llenguatge litúrgic i la seva afinitat al llenguatge dels símbols del poble cristià i d'altres experiències religioses, ajudaran al desenvolupament de la competència lingüística en els estudiants d'aquesta àrea. Sense oblidar la singularitat que aquesta assignatura aporta a la dimensió de l'escolta en la comunicació interpersonal. Tot això es realitza mitjançant la presentació sistemàtica, orgànica i crítica del missatge religiós.

Igualment, l'ensenyament escolar de la Religió i Moral Catòlica afavoreix el desenvolupament de la responsabilitat personal i social i de les altres virtuts cíviques, per al bé comú de tota la societat, contribuint així a l'adquisició de les competències socials i cíviques. Aquesta educació de la dimensió moral i social de la persona afavorirà la maduració de la coresponsabilitat, l'exercici de la solidaritat, de la llibertat, de la justícia i de la compassió.

D'altra banda, la religió aporta a la competència de consciència i expressions culturals el significat i la valoració crítica de tantes obres d'art del nostre entorn, passades i contemporànies, motivant la valoració de la pròpia cultura i l'estima adequada d'altres tradicions culturals i religioses. La cultura i la història occidental, la pròpia història, no poden ser compreses i assumides si es prescindeix del fet religiós, sempre present en la història cultural dels pobles. Igualment, en l'actualitat l'expressió artística de la fe segueix col·laborant en l'enriquiment del nostre patrimoni cultural.

La competència clau d'aprendre a aprendre es desenvolupa en l'estudiant partint del veritable coneixement d'ell mateix, de les seves potencialitats i de la seva dignitat. La formació religiosa catòlica aporta a aquesta competència una cosmovisió que dóna sentit a la vida i, per tant, a la cultura i a la identitat de la persona humana. Una cosmovisió que fa possible la formació integral de l'estudiant, en contrast amb altres visions reduccionistes o disgregadores.

Durant tota l'etapa del BATXILLERAT , la classe de religió treballa les habilitats per cercar, obtenir, processar i comunicar informació, de moltes maneres, i aprendre a transformar-la en coneixement (per exemple, cercar informació d'un tema a internet i amb ella realitzar un video-clip exposant el tema treballat). D'aquesta manera l'alumnat de religió treballa la competència d'aprendre a aprendre i de comunicació lingüística.

Les aportacions d'aquesta matèria configuren una manera de ser i de viure en el món, de tal manera que els principis, valors i actituds que genera ajuden a l'alumnat a situar-se lúcidament davant la tradició cultural, a conèixer i discernir els elements bàsics de la religió, especialment del cristianisme, generadors de cultura, i també a inserir-se solidària i críticament en la societat. Amb això es treballen les competències socials i cíviques i la competència de consciència i expressions culturals.

La competència clau d'aprendre a aprendre es desenvolupa en l'estudiant en la classe de Religió, en la seva dinàmica habitual, ajudant a fomentar l'atenció, i de forma especial a l'ajudar a descobrir distints significats de la realitat i arribar al seu significat profund del veritable coneixement de si mateix, de les seves potencialitats, de la seva dignitat i del seu futur.

L'ensenyament escolar de la Religió Catòlica afavoreix el desenvolupament de la responsabilitat personal i social i de les altres virtuts cíviques, per al bé comú de la societat, contribuint així a l'adquisició de les competències socials i cíviques. Aquesta educació de la dimensió moral i social de la persona, afavorirà la maduració d'una coresponsabilitat, l'exercici de la solidaritat, de la llibertat, de la justícia i de la caritat.

Ensenyar a l'alumnat a interpretar el llenguatge simbòlic i a valorar-lo, és treballar la competència de consciència i expressions culturals i la competència de comunicació lingüística.

Es treballa també la capacitat de comprensió davant fets o esdeveniments, davant persones o grups, tant dins com fora de l'aula, tant de la nostra cultura com d'altres. Amb això es treballen les competències socials i cíviques i la competència de consciència i expressions culturals.

També s'afavoreix la capacitat de parlar, ajudant a l'alumnat a progressar en l'art del discurs, en la seva forma de parlar i expressar-se en públic. Tot això té que veure amb el llenguatge i l'expressió i ho podem aplicar a la competència de comunicació lingüística.

Aquest currículum es val dels elements cristians presents en l'entorn de l'alumnat, les imatges i símbols, el llenguatge i altres recursos, per a la comprensió de la religiositat pròpia de cada etapa evolutiva. Es desenvolupa el llenguatge que conforma la cultura i tradició que es transmet d'una generació a una altra. Així, el llenguatge bíblic i la seva riquesa d'expressió i simbologia, el llenguatge doctrinal i la seva precisió conceptual, analítica i argumental i el llenguatge litúrgic i el seu apropament al llenguatge dels símbols del poble cristià, ajudaran al desenvolupament d'aquesta competència en els estudiants. Sense oblidar la singularitat que aquesta assignatura aporta a la dimensió d'escolta de la comunicació.

La realitat no és unidimensional, està plena de significats ocults i de llenguatge simbòlic. A la classe de religió el llenguatge simbòlic està molt present, ja que és un llenguatge específic d'aquesta àrea.

La capacitat crítica de l'alumnat es desenvoluparà força dins la classe, ja que constantment s'entrarà en diàleg amb la cultura i amb els valors actuals de l'entorn. Desenvolupar la capacitat crítica davant els mitjans de comunicació i la publicitat, entra dins les competències socials i cíviques i de consciència i expressions culturals.

Es treballa la competència d'aprendre a aprendre en la dimensió del raonament que pot obrir la intel·ligència al més enllà d'allò immediat, a allò darrer, a allò definitiu, a allò que es relaciona amb els problemes de sentit i a les preguntes sobre el sentit últim de la vida, tema essencial en aquesta àrea del coneixement.

La dimensió relacional-social també es desenvolupa a classe de Religió, i es fa com a pas previ per a poder descobrir i acceptar la relació com una presència gratuïta, que es fa propera com a un do. També es fomenta la relació interpersonal que fa possible el reconeixement en cada persona com a un tu distint a mi però mai inferior ni superior. Es cultiva la disponibilitat i l'acollida. Per dur a terme tots aquests aspectes s'ensenya aprendre a escoltar.

Potenciar i treballar en el coneixement mutu, l'obertura als altres, la col·laboració en equips de treball, l'acceptació d'un mateix amb les pròpies limitacions i l'acceptació dels altres talment com són. Ensenyar a dialogar i conviure. Ensenyar a parlar i a callar amb actitud d'escolta. Ja que tots ells són aspectes importants per a poder cultivar la dimensió

espiritual, a més de la social. Tot això ens situa en les competències socials i cíviques, comunicació lingüística, a més de la competència d'aprendre a aprendre.

La classe de religió fomenta l'educació progressiva de la llibertat de moltes maneres, des del moment que s'afavoreix un clima de llibertat per a preguntar o dialogar, anar creant situacions que demanin petites responsabilitats, potenciar la presa de decisions. Ensenyar que és possible exercir una llibertat al servei dels demés, com per exemple va fer Jesús de Natzaret. Mostrar que la llibertat reclama ser desenvolupada i educada no només per ser persones, sinó per a poder entrar en relació amb el Transcendent, que demana una decisió lliure.

Tot això, sempre acompanyat del treball de desenvolupar la capacitat crítica de l'alumnat i així aprendre a escollir, d'una manera lliure i responsable, entre tots els sistemes de valors que la societat els presenta, quins són els que ells volen per a ells. La classe proposa valors com el respecte, col·laboració, gratuïtat, sinceritat, germanor, sana competitivitat, professionalitat, veritat, perseverança, empatia, paciència, disciplina,... mitjançant, entre altres, de l'anàlisi de testimonis de persones que viuen o han viscut segons aquests valors. Persones que han lluitat per millorar o canviar situacions injustes i que han treballat en equip amb consciència crítica davant la injustícia estructural. Aquí hi ha les competències d'aprendre a aprendre i socials i cíviques.

Des del primer moment que en la classe de religió s'està ensenyant als alumnes les religions del món i tot el seu context històric, cultural i artístic que les envolta, se'ls està donant un bagatge cultural i artístic molt ric. D'altra banda, la tradició cristiana aporta el significat i valoració crítica de tants fets del nostre entorn, motivant l'afecte per la pròpia cultura i l'estimació adequada d'altres tradicions culturals i religioses. La cultura i la història occidental, la pròpia història, no poden ser compreses i assumides si es prescindeix del fet religiós present sempre en la història cultural dels pobles. De la mateixa manera, l'expressió artística de la fe segueix col·laborant en l'actualitat a l'enriquiment del nostre patrimoni cultural. I amb això contribueix a l'adquisició de la competència de consciència i expressions culturals.

28. ADAPTACIONS NECESSÀRIES PER ATENDRE L'ALUMNAT AMB NESE

Les adaptacions necessàries per atendre l'alumnat NESE s'han adequat als criteris generals del centre educatiu i als del propi departament, i es realitzaran dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu. Tant en allò que fa referència als criteris per a l'elaboració de les Adaptacions Curriculars, com a les mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius d'aquest tipus d'alumnat.

A l'hora de l'elaboració d'aquest apartat, s'ha tingut especialment present el que està recollit en el Pla d'Atenció a la Diversitat (PAD) del centre, on es recullen les actuacions que el centre ha previst per ajustar l'atenció educativa a les característiques i necessitats de tot l'alumnat.

28.1. Pla d'actuació

A l'hora de plantejar les mesures d'atenció a l'alumnat NESE i la seva inclusió, es recollirà, en primer lloc, informació sobre cada grup d'alumnes i cada alumne NESE concret; que com a mínim farà referència a:

- El nombre d'alumnes en el grup en tant que resulti significatiu en el procés d'ensenyament-aprenentatge.
- El funcionament del grup de forma global: clima de l'aula, nivell de disciplina, i de distracció i atenció.
- Les fortaleses i recursos que s'identifiquen en el grup quant a la facilitat en la consecució dels objectius i estàndards d'aprenentatge, i al desenvolupament de les competències clau, tant pels alumnes NESE com pel grup en general.
- Les necessitats que s'hagin pogut identificar: en aquesta fase es plantejaran les estratègies metodològiques específiques, la gestió de l'espai a l'aula, i les estratègies de seguiment que han d'avaluar l'eficàcia de les mesures adoptades respecte de cada cas concret.
- Les fortaleses que s'identifiquen amb claredat en el grup quant a la consecució dels aspectes competencials.
- Els acompliments competencials prioritaris que cal practicar en el grup i amb cada alumne NESE en aquesta àrea.

- I els aspectes que s'han de tenir en compte en agrupar els alumnes i les alumnes pels treballs cooperatius.
- I finalment, els tipus de recursos que es necessiten adaptar nivell general per obtenir un assoliment òptim del grup.

28.2. Criteris per a l'elaboració de les adaptacions curriculars

Els criteris necessàries per a l'elaboració de les adaptacions curriculars per atendre l'alumnat NESE, s'adequaran als criteris generals establerts amb aquesta finalitat pel centre educatiu i als del propi departament, i es realitzaran dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu i departament.

28.3. Mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius

Les mesures individuals de suport en vistes al desenvolupament de les competències i l'assoliment dels objectius s'adequaran als criteris generals establerts amb aquesta finalitat pel centre educatiu i als del propi departament, i es realitzaran dintre dels terminis establerts pel propi centre educatiu i departament.

29. INDICADORS D'ASSOLIMENT EN EL SEGUIMENT DE LA PROGRAMACIÓ DIDÀCTICA

En aquesta programació de la matèria de Religió i Moral Catòlica, l'avaluació dels aprenentatges, processos i de la pròpia pràctica docent, s'han concretat en la implementació d'una doble tipologia d'indicadors d'assoliment, per una banda els indicadors de procés i, per l'altra, els indicadors de progrés.

A més a més, en arribar a la fi de cada trimestre i també en acabar el curs, el subdepartament de Religió i Moral Catòlica elaborarà tres documents d'acord amb les directrius del centre, presentant, en temps i forma adequats. El primer consistirà en una rúbrica per a la valoració dels indicadors abans esmentats, tant de procés com de progrés. El segon document consistirà en un autoinforme valoratiu redactat a partir dels resultats resultants de l'aplicació de la rúbrica i, finalment, un tercer document que reculli les propostes de millora adients proposades en vistes al següent trimestre com del curs vinent si s'escau.

D'aquesta manera els indicadors d'assoliment, tant de procés com de progrés, serviran per comprovar el grau de compliment de la programació i seran bons referents a tenir presents en vistes a les modificacions d'aquesta.

A. INDICADORS DE PROCÉS D'ASSOLIMENT DE LA PROGRAMACIÓ

Informen sobre si s'està aplicant el procés d'aprenentatge de forma adequada i a tal efecte es valoren els ítems agrupats en les tres categories següents:

- Grau d'aplicació: Si estem fent allò que vàrem proposar, allò que planificarem en el seu moment.
- Grau d'execució: Si ho fem de la forma com es va acordar, i es desenvolupa segons la planificació programada.
- Grau d'impacte: Si s'ha produït algun canvi després d'implantar la programació.

Com a instrument de valoració es faran servir els informes valoratius dels de membres del sub-departament de Religió i Moral Catòlica. I com a referents d'aquests informes valoratius es faran servir els objectius apuntats en la programació de la matèria, la seva temporització, les actuacions programades i els indicadors d'avaluació que s'han establert per determinar el grau d'assoliment dels objectius plantejats. Com són, el nivell d'eficàcia de les estratègies d'organització i de funcionament per potenciar la participació; la idoneïtat de la dinàmica de les activitats proposades; l'adequació i la idoneïtat dels recursos materials, funcionals i humans assignats per dur a terme cada activitat; i l'eficàcia de la planificació de les activitats segons el tipus, el nombre d'alumnes implicats i el temps assignat de realització.

B. INDICADORS DE PROGRÉS D'ASSOLIMENT DE LA PROGRAMACIÓ

Aquests indicadors de progrés han d'informar sobre el canvi o millora respecte a la situació inicial, ja que interessa determinar si s'ha produït una transició d'una situació constatada en el diagnòstic inicial a una més satisfactòria com a resultat de la innovació proposada. Això implica que s'haurà de disposar d'evidències per constatar que les mesures implementades produeixen canvis i resultats en la direcció desitjada. Els indicadors de progrés inclouen, per tal d'aconseguir el seu objectiu, les diferents tipus de propostes pedagògiques:

- Les propostes de tipus curricular i didàctic relacionades amb programacions, recursos, enfocaments metodològics i avaluacions.

Indicador núm. 1. S'ha avançat cap a un enfocament competencial en la programació i en l'aplicació dels coneixements?

Indicador núm. 2. S'ha avançat cap a un enfocament competencial en la metodologia (d'un aprenentatge basat en problemes, aprenentatge entre iguals, l'aprenentatge per ambients, tasques, per projectes, l'aprenentatge integrat, treball cooperatiu?

Indicador núm. 3. S'ha avançat cap a un enfocament competencial en l'avaluació?

Indicador núm. 4. S'ha incorporat el tractament de la lectura i l'escriptura en la gran part de les activitats?

Indicador núm. 5. S'ha incorporat el tractament transversal de la majoria de competències comunes a totes les àrees: aprendre a aprendre, autonomia i iniciativa personal, competència social i ciutadana?

- Les propostes de tipus organitzatiu relacionades amb coordinacions, agrupaments i reforços.

Indicador núm. 6. Ha millorat la coordinació a nivell de cicle, curs, departament, etapa?

•Indicador núm. 7. S'han adoptat mesures comunes per atendre millor a la diversitat o revisat les existents dins un marc inclusiu?

•Indicador núm. 8. S'han organitzat millor els reforços per alumnat NESE i en situació de risc de fracàs escolar?

- Les propostes relacionades amb valors, les pròpies famílies i l'entorn immediat de l'alumne.

Indicador núm. 9. Seguiment personalitzat de l'alumnat.

Indicador núm. 10. Priorització de valors educatius.

Indicador núm. 11. Millora de la convivència i del clima d'aula.

Indicador núm. 12. Implicació de les famílies en els processos educatius dels fill.

Indicador núm. 13. Coordinacions amb l'entorn de les ONG i voluntariat.

- Les propostes relacionades amb les competències docents del professorat.

Indicador núm. 14. S'estan constatant millores en els hàbits i valors de l'alumnat i en la seva actitud respecte de l'interès per l'aprenentatge permanent?

- Les propostes relacionades amb l'evolució acadèmica dels alumnes i els seus resultats.

Indicador núm. 15. S'estan constatant millores resultats acadèmics i en la millora dels aprenentatges dels alumnes?

C. RÚBRICA PER A LA VALORACIÓ DELS INDICADORS DE SEGUIMENT

Aquest document serà elaborat pel sub-departament de Religió i Moral Catòlica en arribar a la fi de cada trimestre i també en acabar el curs, presentat en temps i forma adequats i d'acord amb les directrius del centre.

D. AUTOINFORME VALORATIU

Aquest document serà elaborat pel sub-departament de Religió i Moral Catòlica en arribar a la fi de cada trimestre i també en acabar el curs, presentat en temps i forma adequats i d'acord amb les directrius del centre.

E. PROPOSTES DE MILLORA

Aquest document serà elaborat pel sub-departament de Religió i Moral Catòlica en arribar a la fi de cada trimestre i també en acabar el curs, presentat en temps i forma adequats i d'acord amb les directrius del centre.

30. PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA

Els valors i principis que sustenten la igualtat efectiva, i a nivell més específic el foment de la igualtat entre homes i dones i la prevenció de la violència de gènere, i dels valors inherents al principi d'igualtat de tracte i de no-discriminació per qualsevol condició o circumstància personal o social, s'han inclòs, des de l'inici, en aquesta programació docent de la matèria de Religió i Moral Catòlica. Igualment s'ha inclòs de forma concreta i específica l'aprenentatge de la prevenció i la resolució pacífica de conflictes en tots els àmbits de la vida personal, familiar i social, així com dels valors que sustenten la llibertat, la pau, la justícia, la igualtat, el pluralisme polític, la democràcia, el respecte als drets humans i el rebuig a la violència, el respecte i la consideració a les víctimes del terrorisme, la pluralitat, el respecte a l'Estat de dret i la prevenció del terrorisme i de qualsevol altre tipus de violència. Posant especial èmfasi en el desenvolupament i concreció d'aquells aspectes que poden recolzar la prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme, incitació a l'odi religiós o interreligiós o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat.

Aquests valors i principis i la seva concreció es troba reflexada en els apartats que fan referència a indicadors d'assoliment dels objectius plantejats, seqüenciació d'objectius generals, criteris d'avaluació i qualificació, elements transversals tractats, contribució de la

matèria de Religió i Moral Catòlica a l'adquisició de les competències clau i, finalment, seguiment de l'assoliment de la programació didàctica i els seus indicadors.
